

PALOTAI KRÖNIKA

KÉZIRAT GYANÁNT!

Kiadja:

Honismereti, helytörténeti köz-
lemények

Csanádpalota Nagyközség Közös
Tanácsa

A csanádpalotai Kelemen László
Művelődési Otthon Honismereti
szakkörének lapja.

CSANÁDPALOTA FELSZABADULÁSA

felszabadulás elsőbbségének kérdésében már különböző viták zajlottak le. "Az első felszabadult község" megtisztelő címre Csanádpalota, Battonya, Elek és Földeák tartott igényt.

Békés és Csongrád megyei Népfront Honismereti Bizottságok 1969-ben olyan programot dolgoztak ki, hogy felszabadulásunk 25. évfordulójára rendezendő ünnepséget Battonya községben tartsák, mivel a Vörös Hadsereg katonái elsőnek Battonyánál lépték át a román-magyar határt.

A 2. Ukrán Front Hadseregcsoporthoz csapatai azt a feladatot kapták, hogy Marosvásárhely-Temesvár-Arad vonalról támadja áttörjék a magyar-román határon kiépített védelmet, eljussanak a Tiszához és Budapest irányában mérjenek csapást a Fasiszta hadseregére.

Az Ukrán Front 53. hadseregének 18. harckocsihadtest felderítő osztaga 1944. szeptember 23-án reggeli órákban magyar földre lépett a Battonya délkeleti részén fekvő erdőcske területére.

Egy másik szerző szerint - három tankból álló felderítő szakasz, ugyanezen a napon délelőtt fél 11-kor Battonya térségében átlépte a magyar határt, a községbe azonban nem hatolt be.

Szeptember 24-én az 57. hadtest 228. hadosztálya délelőtt 11 órakor benyomult Csanádpalotára és a községtől 2 km-re fekvő nagylaki vasútállomásig terjedő vonalat érte el. Ezen a napon a kora-délutáni órákban a 203. hadosztály egyik ezrede felszabadította Elek községet is.

Szeptember 25-én az 57. hadtest csapatait ellenlökés érte, mely elől a 228. hadosztály Csanádpalotáról ideiglenesen kivonta erőit. Másnap a szovjet csapatok megújították a támadást és Csanádpalotával együtt Mezőhegyest és Makót is felszabadították. Ekkor a szovjet csapatok bevonultak Battonyára is.

Tény az, hogy 1944. szeptember 23-án Battonyánál átlépték a határt, de a községet nem foglalták el.

Ha figyelembe vesszük az időpontot, úgy szeptember 24-én elsőnek Csanádpalota fél 11-kor, Elek pedig ezen a napon a koradélutáni órákban szabadult fel.

/A szovjet Hadsereg Magyarországi felszabadító hadművelettel nyomán/

Komoly Pál

MEGMŰVELETLEN FÖLDEK CSANÁDPALOTÁN

- 1945 -

Csanád vármegye alispáni jelentéséből megállapítható, hogy a megyében igen nagy azoknak az ingatlanoknak a területe, melyek nincsenek megművelve.

Csanádpalota község 1944. december 30-i jelentéséből kitűnik, hogy Csanádpalotán 109 tulajdonos és haszonbérlet birtokában 1189 kat.hold megműveletlen földterület volt. Megállapítást nyert, hogy a fenti terület munkaigazgató és vetőmag hiánya miatt nincsen megművelve. Hátráltatta a mezőgazdasági munkálatozt a tartós hideg, így sok tengeri nincs betakarítva és több tulajdonos területe a román határ szélén fekszik. Több hozzátartozó és tulajdonos katonai szolgálatot teljesít, de van, aki elmenekült és a "zsídó" ingatlanok nincsenek bemunkálva.

.....

Csanád megye főispánja 1945. január második felében elrendelte - mivel Blaskovits nagybirtokos elmenekült - a birtokot 5-10 holdanként kishaszonbérletbe kell adni.

Itt elsőszörben Csanádpalota lakossága jön tekintetbe - hangzik a rendelkezés. A haszonbért a kormányhatóság később fogja megállapítani.

Csanádpalota képviselő testülete 1945. február 3-án, a felszabadulás után tartott első ülésén, öt tagból álló gazdasági bizottságot hozott létre, s ennek feladatává tette: írják össze a községben a jogosult földigénylőket. További feladatuk még az összeíráson kívül a mezőgazdasági ügyek intézése és a nehézségek megoldása. A bizottság sürgős megalakítását a nehéz gazdasági helyzet tette szükségessé. Első feladatuk a tavaszi munkálatok megkezdésekor az igaerő arányos elosztása és a parlagon lévő földek megmunkálása.

A mezőgazdasági bizottság megválasztott tagjai: Asztalos P. Kálmán, Hangai József, Tóth István, Pál, Fekete József.

/A megyei levéltárból/

Komoly Pál

KÖVETKEZTETÉSEK AZ IDŐJÁRÁSRA

2. rész

Gyertyaszentelő napján /február 2-án/ amikor a hivek a pap elől menetelével és égő gyertyával a kezükben megkerülték a templomot, így következtek: "Ha a szél elfújja a gyertyát, rossz esztendő lesz. Ha viszont az említett nap szélcsendes volt, bőséges évet vártak. Gyertyaszentelővel kapcsolatban még az előbbi mondás is szerepelt:

Ha fénylik gyertyaszentelő:
az izéket még szedd elő!

Igen, mert - és ezt tapasztalatból mondták - a korai tavasznak mindig volt egy kis fagyos utóíze.

Farsang három napjára is különös figyelmet szenteltek elődeink. Ha e bőjt előtti 3 napon napsütés volt, úgy mindenből jó termésre következtek. Az első nap a buza, a második a tavaszi kalászosok, a harmadik a kapor-növények napja volt. Amelyik nap a három közül borus volt, arra a terményre rossz időjárást vártak.

A felsorolt következtetésekre - bár hogy hangzik is - nagyon sok idős embertől kértem kielégítő választ, de csak annyit mondtak, hogy ők így hallották és így tapasztalták.

Mindegy, hogy honnan vették és mennyiben fedte a valóságot, annyi bizonyos, hogy ezek abból az időből valók, amikor még a nép zöme az időjárással kapcsolatban sem kapott tájékoztatást.

.....

AZ ÖNKÉNTES TÜZOLTÓ TESTÜLET ÉS ELŐZMÉNYEI

1. rész

1860-ban a község előljárósága - a gyakori tüzeseteket figyelembe véve - elrendelte a kettős, házszám szerinti tűzörtséget. Ez abból állt, hogy az éjszakai tűzörök egy-egy túlkkel /ökök szarvából készített kúrttel/ utcáról utrára jártak, s ahányat ütött a toronyóra, annyi-szor fújtak a kúrtbe. Ezzel jelezték ébrenlötüket. Az éjszakai örködés után reggel a következő ház gazdájának átadták a túlköt és a

soron következő ház gazdája volt hivatta kijelölni, hogy családjai közül ki vegye át a kürtöt. Az átvételre csak a 20 éven felüli férfiak voltak kötelesek. Ha ilyen családtag nem volt, úgy a ház gazdája vette át. Ha a soros háznál nem volt tűzőrköteles férfi, akkor az ilyen házat kihagyták.

Tűz esetén a kürtösök a község harangozójának háza felé szaladva, hosszukat fújtak a náluk lévő kürtbe és a harangozót felriasztva, félreverették a harangokat. Ez a félreverés abban az időben abból állt, hogy nem beosztott kongást hallattak, mint a reggeli, déli, esteli, misztéri, vagy tenetési harangozások alkalmával. S ahogy a harangok félreverésére és a kürtösök süvöltő kürtölésére felriadt a lakosság, úgy futottak a kezükbe kapott vedrokkal az éjben világító lángok felé, hogy oltás, fűhezzék a tűz tovaterjedését.

A tűz oltásához a vizet abban az időben az utcákon létesített ásott kutak szolgáltatták. Ilyen közkut minden utcában egyenlő távolságra 3 volt, de a délnyugati és északi-keleti faluszélen is egy-egy nagy kut. A tűzhöz legközelebbi kuthál az erősebb férfiak felváltva húzták a vizet és öntötték a kuthál várákozók edényeibe, kik erejükhez képest futottak a tűzhöz. Itt átadták a vízzel telt edényeket azoknak a bátrabb embereknek, akik a tűz közelébe merészkedtek, hogy a kezükbe adott vizet a tüzre lötytyentsék.

Abban az időben még a házak udvarain, téglahiány miatt nem voltak kutak, mert a szükséges téglát az 55 km-re lévő Aradról szekerrezték.

A tűzoltásnál - ahogy beosztották az 1920-as években élő 70-80 éves öregek - a falu apraja, nagyja résztvett, de volt amikor csak a terjedését tudták megakadályozni. Ez függött attól is, hogy a tűzhöz milyen messze volt a kut, fent volt-e a víz árja és szárazság volt-e, vagy milyen irányból fújt a szél.

A fentebb leírt állapotnak - s erről sárgult papírok bizonykodnak - 1893-ban úgy próbálták véget vetni, hogy Kristóf János tanító, Katkó Pál takácsmester, Schillinger József tanító és Koszinszki Endre géplakatos kezdeményezésére megalakult Palotán az Önkéntes Tűzoltó Testület.

Amilyen szép volt a törekvésük, olyan nehéz volt szerepük betöltése.

/Folyt.köv. Asztalos P.Kálmán/

KÖVEGY KÖZSÉG MÚLTJA ÉS JELENE

Kereskedelem.

Kövegy község 1944. szeptember végén /24-én/ szabadult fel. A felszabadulást követő hetekben, hónapokban akadozott az ellátás, szünetelt a kereskedelmi forgalom. Batyuzók látták el a községet és a környéket, akik - leginkább Romániából - tojásért, baromfiért, malacért hozták a sőt, petrólcumot, s az egyéb közszükségleti cikkeket.

1945-ben - a felszabadulást követően - a lakosság fontosabb élelmiszerral való ellátása érdekében Kövegyen is megalakították a Földművelésügyi Testületet. Az alapító tagok között voltak: Sipos Lajos, Barta István, Kártyik János és még sokan mások. Az első három évben, mint Munkásszövetkezet cserealapon működtek. Előbb az iskolánál, majd egy

magánházat béreltek, ahol összegyűjtötték a gabonát, hagymát, baromfit, tojást, s ezért Romániából hoztak só, élesztőt, gyufát, petróleumot és egyéb fontos árut. Ugyanígy Salgótarjánból edényárukat hoztak cserébe. A kereskedelmet ezentúl a Földművelésszövetkezet bonyolította le. A baromfi, állat s a gabona felvásárlását és értékesítését, valamint az áru beszerzést egyaránt a Földművelésszövetkezet végezte. /Pl. az állatok Pestre történő szállítását Sipos Lajos, a gabona szállítását Luczó János végezte./

A kövegyi Földművelésszövetkezet 1952-ben egyesült a csanádpalotai Földművelésszövetkezettel.

1953-ban létesült Kövegyen egy vegyesbolt a Földszöv. kezelésében. Két évvel később épült egy kis vendéglő és egy kis cukrászda. Azonban a vegyesbolt ma már bővítésre szorult. A korszerűtlen berendezést 1974 tavaszán megszüntették és önkiszolgálóboltta alakították. Ezeken kívül egy hentesüzletet is létesítettek, ahol a Csanádpalotáról kijáró hentes rendszeresen már a kövegyi lakosság részére is húst.

Kövegyen eddig kb. 215 tag lépett be a Szövetkezetbe, amely jelenleg Csanádpalota és Vidéke ÁFESZ néven működik.

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

A Csanádpalota és Vidéke ÁFESZ kollektívája és szocialista brigádjai a Párt, Szakszervezet és KISZ Szervezet kezdeményezésére termelési tanácskozáson elhatározták, hogy az MSZMP. XI. Kongresszusa és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére indított munkaversenyhez csatlakoznak.

153 fő dolgozó tette magáénak a felhívást és tettek vállalást, ebből 87 nő és 66 férfi. A 153 dolgozó igen lelkesen vett részt a versenyben és vállalásuknak általában eleget tettek.

A verseny során elsőrendű célul tűzték ki a fogyasztóközönség jobb, színvonalasabb ellátását, a vásárlási körülmények javítását, a kiszolgálás színvonalának emelését, a szolgáltatások bővítését, a különböző rétegek igényeinek megfelelő készletválaszték biztosítását. Szövetkezeti politikai munka területén a dolgozók vállalták az év folyamán 20 fő szövetkezeti tag beszervezését, amit 36 főre teljesítettek, ebből 29 tag fiatal. Ugyancsak vállalták, hogy az év folyamán 2000 óra társadalmi munkát végeznek, melyet - nagy lelkesedéssel - túlteljesítettek. Összesen 3919 óra társadalmi munkát végeztek. A szocialista brigádok között kiemelkedő helyen áll a Barátság és a Május 1 brigád.

Pánczél Józsefné

A TERMELŐSZÖVETKEZETI SZOCIALISTA BRIGÁDOKRÓL

A termelőszövetkezetben a szocialista brigádok olyan közösségek, amelyek a művelődést, a szakmai hozzáértés fejlesztését önkéntesen vállalják, és azt erkölcsi, politikai követelmény rangjára emelik. Ezzel a magatartással népgazdasági, szövetkezeti érdeket képviselnek a példamutatás eszközeivel, hiszen vállalásaikat a szocialista módon élés, tanulás és dolgozás jegyeivel tették meg.

A volt Haladás Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben az Erdei Ferenc és

a Kelemen László növénytermelési brigádok, valamint az Eötvös Lóránd szerelő brigád másodizben nyerte el a szocialista brigád címet, míg az 1974. évben alakult Május 9 szállító brigád és a Hámán Kató irodai számviteli brigád elsőizben. Ugyancsak 1974-ben alakult a volt Török-vés Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben a Kandó Kálmán szerelő, a Dózsa György fogatos és a Dobó Katica növénytermelő brigád, akik vállalásaik teljesítésével szintén szocialista brigádok lettek.

Összességében így most már az egyesült Szabadság MTSZ-ben nyolcszocialista brigád működik, mintegy 100 taggal, akiknek az a feladatuk, hogy a szocialista együttélés nemes vonásait hozzák felszínre, mégpedig a termelés, a tanulás és a kulturálódás területén. Természetesen minden brigádnak meg van a maga egyéni sajátossága. Ez abból ered, hogy milyen munkaterületen dolgoznak: milyen többletet vállalhatnak a termelés területén, de összefügg azzal is, hogy egyéniségükből, ötleteikből fakadóan mivel képesek színessé, gazdaggá tenni egyéb vállalásaikat.

A termelésben minden brigád-tagnak kötelessége a takarékosság, a balesetmentesség, az átlagos dolgozót meghaladó munkanap teljesítés saját munkaterületén. Kiemelhetjük ezek közül pl. a dughagyma szedést, a gépek karbantartását, az éjjeli szállítások fekbérmentes ki- és rakását, a zárszámadás előbbrehozását stb. Nagy eredmény az is, hogy a növénytermelő szocialista brigádtagok minőségi munkát végeztek, hiszen ezt mutatja a megtermelt növények kiemelkedő mennyisége.

A teljesség igénye nélkül néhány adat a szocialista brigádok egyéb vállalásairól. A nőtagok többségében a népihimnusz és a különböző témájú előadások tanfolyamán vettek részt, többen tagjai az énekkarnak, de sokoldalú munkát végeznek a bizottságokban /Szociális-Kulturális Nőbizottság/ melyek közül kiemelkedő a nyugdíjasok látogatása és a Nyugdíjas-Aranylakodalmas nap megrendezése. Rendkívül hasznos, hogy az Erdei Ferenc és Kelemen László brigád-tagjai részt vesznek a megyei Munka és Nőveltség című szocialista brigádok vetélkedőjében. Ezen belül színvonalas előadásokat hallottak az állattenyésztés, növényápolás, a brigádmozgalommal, politikai kérdésekkel kapcsolatban, de általános műveltségük emelése érdekében közösen néztek meg filmelőadást, a Szegedi Múzeum kiállítását és olvassák, értékelik Kosztolányi: Edes Anna c. művét is. Nagy izgalommal készülnek a "számvetésre", hiszen jó szereplésükkel bizonyítják majd az összekovácsolódás eredményét: a szellemi érték megteremtődését. Hasonlóan szép eredmények születtek a többi brigád vállalásából is:

A Hámán Kató irodai számviteli brigád meghatározó gesztusa volt November 7-ére egy szovjet hős sírjának felkutatása tenetünkben, amit rendbehoztak, falfát készítettek és megkoszorúztak. Ez a brigád a nehéz őszi betakarítás idején termelőszövetkezetünkben dolgozó katonákat reggelivel látták el a határban, 100 munkaórát végeztek az óvodában és sűrűn járnak közösen színházba is, tehát szó szerint élük a szocialistabrigád életet.

Kiemeljük az Eötvös Lóránd brigád által végzett társadalmi munkákat is, melyen belül fásítást végeztek a gépparkban, az óvodában és a nevelőotthonban pedig javításokat és játékokat készítettek, amiért nagyon hálásak nekik a vezetők.

A Május 9 brigád nagyon értékes megnyilvánulása az, hogy anyagi és erkölcsi segítséget adott, folyamatosan patronált egy lidő, egyedülálló tsz.tagot, egy nyugdíjas házaspárt és egy kétgyermekes

családot. Ez a brigád kollektívan iratkozott be a Könyvtárba, ténylegesen olvasnak is és ennek a brigádnak négy tagja a vegyes énekkarunkba is közreműködik. Odaadásukat különösen elismertük a nehéz őszi munkák idején, amikor sokszor munkaruhában ugyan, de mégis rendületlenül eljártak a próbára, hogy a november 7-i ünnepen a vegyes énekkar mozgalmi dalokat adhaszon elő.

Párt- és gazdaságvezetőségünk, valamint a közgyűlés ezért adományozta ezeknek tehát a szocialista címet! Magatartásuk alapján, mely tükrözi egyrészt a szocialista ember, másrészt a közösségért való tevényt példáját.

A többi szocialista brigád vállalásáról, teljesítéséről a közeljövőben folyamatosan adunk tájékoztatást.

Tapasztalatgyűjtés szempontjából szívesen vennénk községünk egyéb gazdasági egységének beszámolóját is.

Készülünk továbbá a községben működő szocialista brigádok vezetőinek részére klub létrehozására.

Markovics Gézána
Kulturális Biz.
elnök

A szegedi Nemzeti Színház Társulata 1974. december 13.-án bemutatta Heltai Jenő: Naftalin c. zenés bohózatát, melyet a színházlátogatók nagy tetszéssel fogadtak.

A bemutatás előtt a Társulat tagjai Kozaróczy József vezetésével megkoszorúzták Kelenen László első magyar színigazgató sírját és érdeklődést tanúsítottak az első magyar színigazgató palotai életéről.

.-.-.-.

Iró-olvasó találkozóra került sor január 19-én, amikor a Művelődési Házban Tóth Béla író a nagy létszámú érdeklődőkkel elbeszélgetett. Az első kérdést Markovics Gézána tette fel, melyre az író őszinte, nyílt és mindenki számára érthető kedvességgel felelt.

.-.-.-.

A Nagyközségi Közös Tanács és a Hazafias Népfront Bizottság január 29-én tartotta első klubértekezletét.

Balázs István tanácselnök megnyitójában a kövegyi és csanádpalotai Sportkör egyesüléséről adott tájékoztatást. Az egyesüléssel kapcsolatban a gazdasági szövetek támogatási tevékenységének fontosságát említette és felhívta az illetékesek figyelmét a kövegyi Béke MGTSZ. példamutató magatartására. Az előadó kitért még a dolgozók művelődésének szükségességére is és egy Munkás Klub létrehozásának fontosságáról is beszélt.

A fentiek után Gila Mihály iskolaigazgató a Párt szövetségi politikájáról, majd a XI. Pártkongresszus célkitűzéseiről tájékoztatta a megjelenteket. A továbbiakban a munkás-paraszt szövetség további erősítésére hívta fel a megjelentek figyelmét, de ismertette a Tanács önkormányzati tevékenységét és a közös állásfoglalás szükségességét.

.-.-.-.

Buja György az 1848-as szabadságharc egyik résztvevőjének sírját - Székesúti János nyg.tanító kezdeményezésére - az úttörő Fecske űrs és Kiss Kálmán-a községi KISZ titkár - társaival rendbehozták.

A sír elhanyagolása abból eredt, hogy az 1914-es világháború, majd az ezt követő gazdasági válság és az 1944. évi világháború szele és aggodalma elterelte a lakosság figyelmét az illendő kegyeletről.

Buja György fia volt Buja Lajos, aki 29 évig tanított Csanádpalotán. Buja Lajos érdeme, hogy 1896-ban megjelent Csanádpalota "Emlékirat" című leírása és a Csanádpalotai Hírlap című újság, de részese volt az első óvoda létrehozásának is, míg 1910-ben, mint iskolaigazgatót, a lakosság a tantestület legnagyobb sajnálkozására, Zentára helyezte a felsőbb hatóság. Erről a csanádpalotai "Értesítő" 1910. évi 4. oldalán őszinte sorokat találunk.

.....

A Honismereti Kör évtizedes gyűjtés után a Közös Nagyközségi Tanács megértésével találkozott, s 1974. november 23-án a régi, ma már ismeretlen eszközök részére a Délibáb u.l.sz. alatt /hol a régi Könyvtár volt/ helyiséget biztosított.

A termék rendbehozatalánál és az eszközök összehordásában - szabad idejük alkalmával - rendszeres munkát végeztek: Ludányi László, Mélykúti Mihály, Pánczél Józsefné és Némethi Bálintné, de egy- két esetben ifj. Kriván Pál és Balogh András.

A gyűjtött anyagot a nagyközség megértő lakossága adományozta a honismereti körnek, hol az adományozó nevének és lakcímének feltüntetésével megőrzés alá került.

Hogy mindez kielégítő sikerrel járt, ehhez - a Tanácson kívül - nagyban hozzájárult a Kelemen László Művelődési Ház patronálása.

A Kelemen László Művelődési Ház Közművelődési Bizottsága értékelte az elmúlt évi tevékenységét és meghatározta az ez évi tennivalókat.

Balázs István tanácselnök tájékoztató megnyitója után Bogár Istvánné igazgató terjesztette elő az 1975. évi munkatervet, s említést tett a kövegyi Juhász Gyula Művelődési Otthon kulturális tevékenységéről is. Beszámolóját követően Vágvölgyi Jánosné tanárnő, majd Gila Mihály iskolaigazgató szólalt fel és mondotta el észrevételeit.

Az évi terv sikeres végrehajtása érdekében felszólalt Pósa Józsefné, Bozóki Mária, Markovics Gézáné, kik a már több éve működő klubok eddigi sikereinek továbbfejlesztését hangoztatták.

A.P.K.

A földéaki Vegyesipari Szövetkezet és a Csanádpalota-Pitvaros Vegyesipari Szövetkezet az 1975. február 22-én Földéákon és február 24-én Csanádpalotán tartott közgyűléseken - egyhangú jóváhagyással - közös szövetkezetté egyesült. Az egyesült szövetkezet új neve: Makó Járási Építőipari Szövetkezet, melynek feladata a 150-170 főt foglalkoztató eredményesebb gazdálkodó /termelő/ egység létrehozása. A járási építőipari igény jobb kielégítése.

.....

Csanádpalota új lakónegyedében, a Gerle és a Kossuth utcai részen a

Lakásépítő Szövetkezet által épített kétszintes lakások közül 1975. január 1-re átadásra került 18 lakás. Most épül és 1975-ben kerül átadásra 8 lakás. A Lakásépítő Szövetkezet és a Takarékszövetkezet előkészített /tervezett/ az 1975. évi kezdésre 16 lakást.

.-.-.-.

Február 22-én rég nem látott vidám farsangi karnevál zajlott le a csanádpalotai Kelemen László Művelődési Házban. A kisdobosok, uttörők birtokukba vették a kulturális összes helyiségét és önfeledten játszottak, szórakoztak. Közben a zsűri igen nehéz helyzetben volt, hiszen több mint 80 szebbnél szebb, ötletesebbnél ötletesebb jelmez közül kellett kiválasztani a díjazottakat. Így lett a kisdobosok közül 1. Meseország királya /Szabó Bandi/ 2. Sándor, József, Benedek /Mráz Zoli, Putárik Gyuri és Fernecki Misi/ 3. Iluska és János vitéz /mindkettő egy gyermek: Tóthcs Marika/.

Az uttörők közül 1. Csocsoszán /Szeles Szikszai Rózsika/ 2. Pali bácsi és Julis néni /Csókás Bandi és Lakatos Laci/ 3. Chaplin és párja /Bombolya Gyula és Kovács Gyuszi/

Felejtethetetlen örömet nyújtott a kétórás műsor, mely Györgyjakab Edit uttörővezető és Bak Béláné kisdobos vezető, valamint a nevelőtestület munkáját dicsőri. Kiemelkedően mutatkozott be az új gyermektanácskör is, akiknek tréfi táncait a fizika szakkör által készített farsangi világítás festette alá. S végül is alig lehetett véget vetni a zenének, melyet az ÁFESZ zenekara óriási kedvvel és szeretettel társadalmi munkában szolgáltatott.

A kicsinyek után, este a KISZ fiatalsága foglalta el a kulturházat és nagysikerű "rongyosbálla" fejezték be a vidám farsangi karnevált.

.-.-.-.

1975. január 1. jelentős változást hozott a csanádpalotai termelőszövetkezetek életében. A Haladás és a Törekvés Termelőszövetkezetek egyesülése 1975. január elsejével jött létre. A 3 ezer 402 hektár területen gazdálkodó Haladás Tsz. tagjainak száma 698, a 2 ezer 662 hektár területen gazdálkodó Törekvés Tsz. tagjainak száma 520. Az új szövetkezet a Szabadság Termelőszövetkezet nevet kapta.

Pánczél Józsefné

Február második felében a Honismereti Kör tagjai a Nagyközségi Közös Tanács jóváhagyásával a Délibáb utca 1.sz. alatt berendezték helytörténeti gyűjteményüket. Ezeknek a régi eszközöknek, szerszámoknak feltárásában és összehordásában - több félnapos társadalmi munkában - tevékenyen résztvett Ludányi László kéményspró, Mélykúti Mihály kéményseprő, Pánczél Józsefné, Flórián Tibor a művelődési ház akkori gondnoka, Németi Bálintné, Kriván Pál, az ÁFESZ dolgozója és több lakostársunk. A tárgyakon kívül látható képek rájáratát Győri József asztalosmester a KTSZ. dolgozója készítette társadalmi munkában.

A gyűjteményt már február 27-én Hódmezővásárhelyről, majd Makóról is megtekintették az érdeklődők, míg 28-án az iskola részéről Gyeszt Zoltánné tanárnő vezetésével többen meglátogatták.

A gyűjtemény megnyitása április 4-én történik.

.-.-.-.

A.P.K.

Az Önkéntes Tűzoltó Testület február második felében tartotta évzáró és újjáalakult közgyűlését, melyet Balázs István tanácselnök nyitott meg. A megnyitó után Ludányi László tűzoltó parancsnok beszámolt az elmúlt év eredményeiről és a hiányosságokról, majd bejelentette, hogy mivel Kövegy község Csanádpalotához lett csatolva, így az ott lévő Testület is Csanádpalotához tartozik, de továbbra is a régi egyesület nevét viseli. Ezekután Ludányi László ismertette az új szabályzatot, majd megemlékezett Polgár József tűzoltó százados több évtizedes munkájáról, aki 1974. november 24-én elhalt.

A tűzrendészet aranyfokozatával tüntették ki Ludányi Péter Pál önk. tűzoltó századost, Trónyi István, Molykúti Mihály tűzoltókat, míg B. Kovács András pénzjutalomban részesült.

A jövő évi feladatok megtárgyalása után felszólalt Csávás János állami tűzoltó alhadnagy, Molnár József a kövegyi Bóke MGTSZ. elnöke és Fejes Ferenc a Párt községi csucstitkára.

Ludányi László tü.p.

A CSANÁDPALOTAI SZABADSÁG EGYESÜLET NŐNAPIJÁRÓL

Párt- és gazdaságvezetőségünk, a KISZ Bizottság megtisztelte nő dolgozóinkat azzal, hogy március 3-án ünnepséget rendezett számunkra a Művelődési Ház nagytermében.

Az immár nagylétszámú termelőszövetkezet 280 nő dolgozóját egy-egy szép meghívóval köszöntötte és hívta meg az ünnepségre. Kiszistáink fogadtak bennünket, majd a műsor után egy-egy ajándék könyvet adtak számunkra.

Elnökünk Posztós István ünnepi beszédében szólt arról, hogy vannak eredményeink, amelyet társadalmunk és a munkahely: termelőszövetkezetünk tett érdekünkben, ugyanakkor arról is, hogy "sokat kell még tenni azért, hogy a nők megbessülése, az egyenjogúság a társadalomban, a munkahelyen és a családban élő valóság legyen!"

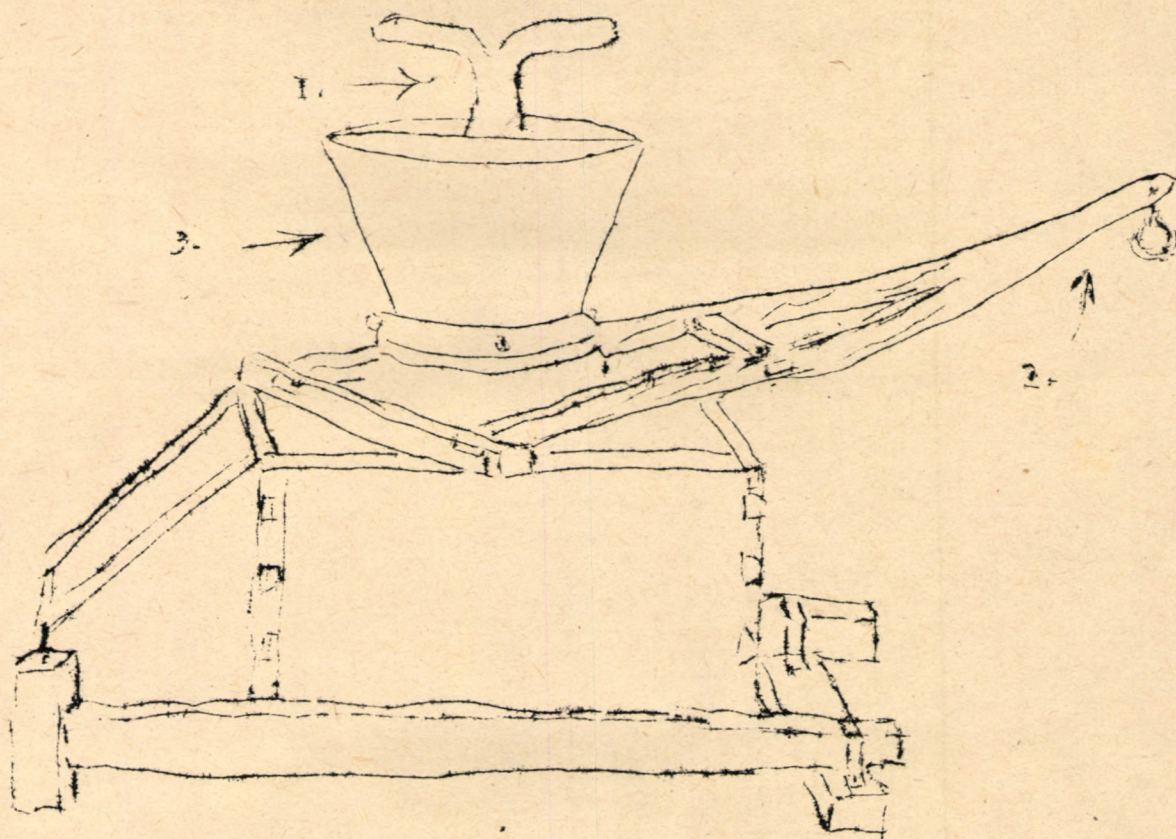
Ezután nagyon kellemesen érintett bennünket, hogy végre, valóban a férfiak köszöntöttek bennünket! Szép versekkel, férfi énekkarunk népdalcsokorral, Asztalos P. Kálmán jóízű adomákkal, vidám jelenettel, hangulatos tánccal. A férfi énekkart és a táncokat citerásaink kísérték.

Megható volt, hogy ebben az ünnepi keretben lett átadva három vérérdő termelőszövetkezeti tagunk részére az arany-, bronz- és ezüst-fokozat. Özv. Ludányi Pálnénak az arany, melyhez a termelőszövetkezet 500.-Ft. Lakatos Lászlóné részére az ezüst, melyhez 400.-Ft. és Gajda Katalin részére a bronz, melyhez 300.-Ft. pénzjutalmat adott. Bak Béláné a Vöröskereszt elnöke pedig köszöntötte és virágot adott át részükre. Ugyancsak ezzel az alkalommal fejezte ki elismerését a Párt - Gazdaságvezetőség, a KISZ. és a Nőbizottság Vágvölgyi Jánosné tanárnő több éves munkájáért, amit termelőszövetkezetünkben végez a Nők Klubja keretén belül, úgy a népihimzés vezetéssel, mint a női és férfi énekkar vezetésével.

Ezuton mondunk köszönetet azért a valóban "páratlan" eseményért, hogy nem mi magunk, a nők köszöntöttük saját magunkat, hanem a férfiak!

Ez már nem formális, hanem valódi NŐNAPI volt!

Markovics Gézáné
Nőbiz. és Kultbiz. elnöke

/Asztalos Mihály rajza/

SZÁRAZMALOM.

Az 1856.évi községi kimutatás szerint - a két szélmalom és a Maroson működő 3 vizimalom használatán kívül - 18 szárazmalom volt Palotán. Ezek működtetését a vontatórud végére fogott lovak körbejáratásával eszközölték. A gabona őrlését egymást suroló, kerek malomkövek végezték. I. szabályozó kar, melyet szükség szerint szorítottak, vagy tágitottak az őrlemény kívánalma szerint. II. malomrud, melynek végére "kiscfát" /páros hámfát/ akasztottak a lovak hámistrangja részére. III. garat. Ebbe öntötték az őrlőni való gabonát, melyből a forgáshoz mértén a malomkövek közé jutott az őrlemény. Persze, ebben az időben még a megőrölt lisztet az őrlőtető házilag szitálta át s így kapott finom /tisztá/ lisztet, dencét /kissé korpás lisztet/, egy kevés "grizt" /buzadarát/ és korpát. Az 1890-es években már egy gőzmalom létesült községünkben, a szárazmalmok ideje lejárt s csak egy-két tulajdonosnál maradt meg mint takarmánydaráló. A szárazmalmok "tized vanért" működtek, ami után a kincstárnak "taksával" /adóval/ tartoztak.

Asztalos P Kálmán

RÉGI DAL

Fujta, fujta lötyögőre,
Tele lett a duda bőre.
Hipp, hopp, ha-ha-ha,
Most táncolunk, vagy soha!

Lakodalom zene nélkül,
Mint a lepény turó nélkül.
Hipp, hopp, na-na-na!
Nem táncolhatunk már ma.

Szőke Kata lakodalmán,
Három kandur majd muzsikál.
Hípp, hopp, ha-ha-ha!
Táncolunk még itt mi ma.

Addig fujta lötyögőre,
Kiszakadt a duda bőre.
Hipp, hopp, na-na-na!
Nem táncolhatunk már ma.

Néz nagy úram csavart esze;
Kitalálta, macskát vitt be.
Hipp, hopp, ha-ha-ha:
Táncolhatunk itt még ma.

A kandurok zsákba kötve,
Belevágtak a zenébe.
Hipp,hopp,ha-ha-ha!
Most táncolunk,vagy soha.

— — — — —

SZÓLÁSOK, MONDÁSOK

"Aggyékra áll mindig a szőja."/Olyan emberre mondták, aki mindig mindenkitől kölcsön kért./

"Kár nyakon, akár pofon." /A nem önálló ítélőképességű, tutyi-mutyi emberre mondták./

"Ez is mindig 63-ban van." /1863-ban nagy szárazság volt, majd inség következett és nagy lett a szegénység. Arra mondták, aki szegénységben élt./

"Új csizmában könnyű telelni!" /Anyagilag megelőzött emberre mondták./

"Ennek is tyukszeme van! /A mindig mindenben melléfogó, buta emberre mondták./

Bazsó Dénes gyűjtéseiből

[illegible]

PALOTAI KRÓNICA a csanádpalotai Kellemen László Művelődési Ház Honismereti Körének lapja.

Kiadja: Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsa

Lektorálta: Gila Mihály ált.isk.ig.

Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság

Borítólap: Szügyi László

Felelős kiadó: Bogár Istvánné, műv. ház igazgató

[illegible]

PALOTAI KRÓNIKA

KÉZIRAT GYANÁNT!

Honismereti, helytörténeti köz-
lemények

Kiadja: Csanádpalota Nagyközség Közös
Tanácsa
A csanádpalotai Kelemen László
Művelődési Ház Honismereti
szakkörének lapja.

AZ ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ TESTÜLET ÉS ELŐZELNYEI - II. rész

A szükséges kellőkeket, mint a löcsés kocsihoz szerelt lajt /vizes hordó/ a tűzoltólóra, a csákány, a kézi fecskendő is vizes vödörök, a körök, testületek és egyéb farsangi bálok bevételeiből, tehát jótékonykodásból fedezték.

A megalakulás után létszámuk egy éven belül 14-re emelkedett. Vasár- és ünnepnapokon gyakorlatot tartottak, hogy tűz esetén határozottabb munkájuk legyen. Első tűzoltásuk a cigánysoron volt /ma Erzsébet utca/. Itt, bár közel voltak és vannak ma is a házak egymáshoz, s abban az időben minden ház "gaztetős" /nád, vagy zsüpfedeles/ volt, a messzehordó kézfecskendővel sikerült a tűz tovaterjedését megakadályozni, miután az önkéntes tűzoltók igen nagy elismerésben részesültek, s a létszámuk is tovább növekedett.

Az önkéntes tűzoltó testület a község háza /ma tanácsháza/ udvarfelőli földszinén kapott egy helyiséget. Itt tartották megbeszéléseiket, de itt töltötte idejét a szolgálatos tűzoltó is. A község udvarán helyezték el eszközöket - mindig kész állapotban. Tél multával a vizes lajtban állandóan víz volt, hogy szükség esetén ne kelljen időzni a lajt feltöltésével. A lajt szállítására a község lovai közül felváltva kettő állandóan a község háza udvarán lévő istállóban volt, és szükség esetén a lovak kocsisa a lajtos kocsi elé fogta a lovakat, s hajtott ahová a tűzoltók irányították. A kocsi után akasztott kézfecskendőt négy ember működtette, mellyel a vizet a tüzre irányították.

A községben emlékezetes, nagyobb tüzeset 1918 nyarán volt, amikor a vasutállomás rakterületére tárolt és elszállításra váró, husz méternyi hosszú rekrivált szalmakazal - állítólag a mozdony szikrájától - lángra lobbant. A lakosság szerencséjére a szél nem a falu fölé vitte a lóderék nagyságu és magasba emelkedő parazsat, hanem a mai fakszós-házak keleti szegélyén, ahol abban az időben még szántóföld volt. E tüzesetnél úgy a tűzoltók, mint a lakosság csaknem tehetetlen volt, mert az óriási tüzet nem lehetett hatásosan megközelíteni. Ekkor megégett 3 vagon és 2 telefontózna. Több, kisebb-nagyobb tüzesettől eltekintve emlékezetes a templontorony kigyulladás, mely 1963. szept. 3-án történt. Ez a tűz a toronyban lévő harangokat darabokra olvasztotta /egy darab a honismereti gyűjteményben van/ de az orgonában is kárt tett. A tűzoltók beavatkozása megakadályozta, hogy a tűz a templom tetőzetére is áttérjedjen.

Ugyancsak veszélyes tetőtűzet gátoltak meg az önkéntes tűzoltók 1964. január 23-án, amikor a határőrszolgálatos katonák laktanyájának tetőzete a Sírály ut. sarkán kigyulladt. Itt is megakadályozták a tűz tovaterjedését.

/Folyt.köv./ Asztalos P.Kálmán

KÖVEGY KÖZSÉG MULTJA ÉS JELENE

Kövegy felszíne /Kövegy mezőgazdaságának ismertetéséhez/

Kövegy felszínét vizsgálva igen nagy egyhangúságot találtak. A felületes szemlélő nem vess észre semmi morfológiai /alak, vagy formai/ különbséget a területen. Egyhangú, sík vidéknek látszik.

az egész. Igaz, nincs is nagy szintkülönbség a község határán belül. Azonban a síksági viszonyok között már az egy méteres szintkülönbségek is igen jelentősek lehetnek, főleg olyan időben, amikor a talajvíz magas, esetleg a felszínre is tör.

A község területének átlagos tengerszintfeletti magassága 91 méter. Ebből csak itt-ott emelkednek ki magasabb térszíni formák; vagy itt-ott találunk kisebb-nagyobb mélyedéseket, laposokat. Persze ezeket nem morész, meredek lejtők, hanem szinte szemmel alig látható átmenetek választják el egymástól.

Az egész terület északkelet felől, délnyugat felé lejt, alig észrevehetően. De már az előbb említett magas talajvizek esetén ez igen lényeges. Például az 1940-42-es vizes esztendőben a magas talajvíz leginkább a község déli, délnyugati részében pusztított. Ugyanakkor a község központjában huzódó műttől északra, északkeletre a talajvíz nem volt jelentős.

A legmagasabb kiemelkedések a falutól északra, északnyugatra és északkeletre vannak. A kiemelkedés persze itt sem jelent néhány méternél többet. Sőt az egy-két méternél magasabb szintkülönbség igen ritka. A természetes kiemelkedések alig haladják meg az 1 vagy 2 métert. Magasabb kiemelkedést csak az ember hozott létre.

A falutól északnyugatra találjuk a terület legmélyebb pontját, ami azonban már igen jelentős szintkülönbség. Ezt a területet az itt lévő tanyáról Szücs laposnak nevezték el. Itt a víz már az igen száraz években szárad csak ki. Előfordul, hogy a csapadéokban szegényebb években is a terület egy részét víz borítja. Átlagos mélysége 1,5-2 méter. E lapos területének növényzete nád. Ez zárt terület északkeletről délnyugat felé, egészen a Marosig huzódó árokszerű mélyedés egy része. Kövegy határába eső rész alig 10-15 kh. A nagyobb kiterjedésű, de sokkal kisebb szintkülönbségű laposok a falutól keletre, délre és délnyugatra vannak. Ezek jelentősége nem nagy. Hátrányuk a többi területtel összevetve csak abban mutatkozik meg, hogy nagyobb esőzések esetén esetleg ezeken a területeken a víz megáll. Így ezen területek megművelése nehezebb. A terméshezamban is mutathozik némi eltérés, de ez gazdaságilag nem bír túl nagy jelentőséggel, mert a község határában elterülő laposok nem nagy területet foglalnak el. Ilyen lapost találunk a falutól keletre kb. 1,5 km-re 10-12 kh. kiterjedésben, melyet az itt lévő Ádók tanyáról Ádók-laposnak hívnak. Itt a víz csak nagyon ritkán, rövid ideig áll meg. A községtől délre és délnyugatra elterülő laposok a legkisebb szintkülönbségeket mutatják. Vizállás csak nagyon ritkán fordul elő. E laposok hosszanti irányúak, északkelet felől délnyugat felé huzódnak, egymással párhuzamosan.

A községtől északra, északnyugatra hosszanti futású északkelet, délnyugat irányú kiemelkedéseket találunk, igen kis szintkülönbséggel. Általában, amint már említettünk is a községnek ez a része magasabb. Szemben a község déli részén lévő lapos területekkel az itt lévő magasabb területek terméshezamban jelentős eltérések mutatkoznak pozitív irányban. Ezeken a magasabban fekvő részeken vannak a legjobb termőföldek, melyeknek a terméshezamuk jobb, mint a község keleti, vagy déli részén elterülő szántóföldeknek. Mint mesterségesen létrehozott szintkülönbségeket említ-

hetném meg a téglagyári kubikgödröket, a Bogárzó kubikgödreit, valamint az itt létesített lövölde golyófogó dombjait. Az említett téglagyári és bogárzói kubikgödrök átlagos mélysége 2-2,5 méter, valamint a golyófogó dombok legnagyobb magassága előri az öt métert. Masterségesen létrehozott szintkülönbséghént említhető még meg a község területén végigfutó belvizlevezető csatorna. A csatorna a falutól keletre lévő Adók-laposról indul és a község délkeleti oldalán végig, majd délre fordulva egészen a Marosig fut. Mélysége 80 centiméter. Masterséges szintkülönbségnek említhető még meg ezenkívül a község tengelyvonalában végighuzódó műút, amelyet a felszíntől nem kellett túlságosan magasra kiemelni, mivel az egész terület fekvése elég magas.

Amint már a felszín tárgyalásánál említettem, kisebb lefolyástalan területeket találunk ugyan a község területén, de a vízállás ezekben is csak időszakos. Ilyen két terület a már említett Szűcs és Adók-lapos. Itt a csapadékbőségek, vagy a tavaszi hóolvadások, esetleg magas talajvíz esetén van huzamosabb ideig vízállás.

A talajvíz 3-4, esetleg 5 méter mélyen található. Asott kut minden lakóháznál van. Ezek mélysége 6-8-10 méter. Ezeket nagyobb részben a kerti vetemények locsolására és az állatok itatására használták. Asott kutat találunk még ezenkívül minden tanyán. A tanya lakosság legnagyobb része nem jár be a faluba ártézi vízért, hanem az asott kut vizét issza még ma is.

Az első ártézi kutat a község főterén a "nagyközben" furták. Ez a kut folyton folyó kutnak ígérkezett, de mire a község vezetői eldöntötték, hogy hová vezessék a sok kifolyó vizet /a Bogárzóba akarták/ akkorra a kut is elapadt, csak szivattyúval működött. Szivattyús ártézi kut négy van a községben. 1949-ben és 1956-ban került sor 2 db. szivattyús ártézi kut üzembe helyezésére.

1969 májusában felszabadulásunk 25 éves évfordulója alkalmával adták át ünnepélyes keretek között /a televízió jelenlétében/ a hydroglóbuszal működő törpevizművet. A vízmű mintegy 8 km. hálózattal működik és a házikötések száma kb. 180 lakóház.

Pánczél Józsefné

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanács épülete mellett lévő bölcsődében az elmúlt évben, s ez évben is jelentős felújítási, korszerűsítési munkálatokat végeztek. A múlt év nyarán például az aláfalazáson kívül a helyiségek bővítését, az előtér építését, a fürdőszoba teljes felújítását, a helyiségek parkettázását, a falak, ajtók, ablakok festését és átállítását végezték el. A kapualjat két méter magasán mozaiklapokkal rakták ki, átépítették a tetőszerkezetet, felszerelték a csatornákat, bővítették a melléképületet. Új felszerelésekkel látták el a bölcsődét. Jelenleg a főépület külső falának teljes vakolása, csinosítása folyik. Az építmény alsó malterozását a Nagyközségi Közös Tanács építőbrigádja vállalta, de az épület külsejét a szülők: Kovács Sándor, Tokai Mihály, és Barta József társadalmi munkával tatarozták.

A társadalmi munkában a szülői munkaközösség tagjai nagy lelkesedéssel vettek részt. 1974-ben a társadalmi munka értéke a bölcsődében meghaladta a 30 ezer forintot. Az 1975. évi társadalmi munkában a helyi Szabadság Termelőszövetkezet gépparkjának szocialista brigádja is bekapcsolódott, tagjai a védőrácsok, vaskorlátok, udvari játékok készítését vállalták. Az udvart a kollégium diákjai rendezték, élükön Takács Ferenc nevelővel. Az idei nagytakarítást, az udvar parkosítását, a játékok felállítását a szülői munkaközösség tagjai végzik a bölcsőde kollektívájával együtt.

A XI. Pártkongresszus és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére indított munkaverseny során a Csanádpalota és Vidéke ÁFESZ kollektívája, szocialista brigádjai szép eredményeket értek el. Vállalásaikban célul tűzték ki a vásárlók jobb, színvonalasabb ellátását, a vásárlási körülmények javítását, a kiszolgálás színvonalának emelését, a szolgáltatások bővítését és a különböző rétegek igényeinek megfelelő választék biztosítását. Összesen 37 árubemutatót rendeztek. Ebből 17 élelmiszer, 7 ruházati, 13 vegyesiparcikk bemutató volt.

Elhatározták, hogy az év folyamán 2 ezer óra társadalmi munkát végeznek, melyet nagy lelkesedéssel telteljesítettek. Így összesen 3.919 óra társadalmi munkát végeztek az ÁFESZ kollektívái.

A szövetkezetnél 10 szocialista brigád küzd a jobb eredmények eléréséért. A brigádok munkájáról elmondható, hogy felajánlásukat teljesítették, sőt egyes esetekben túlteljesítették. A Csanádpalota és Vidéke ÁFESZ egysége közül kiváló egység kitüntetésben részesült: a 7.sz. Tűzép-telep, a 4.sz. háztartási bolt, és a 7.sz. italbolt. Kiváló Dolgozó címet kapta: Ricsán József, Mészáros Sándor, Szeles Mihály, Kerekes Ágnes és Kovács István. A Szövetkezetnél 4 szocialista brigád bronzfokozatot, 3 szocialista brigád zöldkoszorus jelvényt kapott, illetve brigádzászlót. 3 brigád elnyerte a szocialista brigád címet. A 20 éves kiemelkedő munkájáért Hajdu István főkönyvelő, Barta Katalin boltvezető, Váradi Kálmán boltvezetőhelyettes és Tóth Mihály italboltvezető arany pecsétgyűrűt kapott.

Pánczól Józsefné

1975. április 15-én járt le az országgyűlési képviselők mandátuma. Országsszerte nagy készülődés volt az új képviselő választás érdekében, hiszen az új képviselők mandátuma 5 évre szólt. A mi választókerületünk a 16-os, és ebben a választókerületben a készülődés minden eddiginél nagyobb volt, hiszen kettős jelölés történt, amire a mi körzetünkben még nem volt példa. Egyik jelölt Debreczeni Góza községünk szülötte - a KSZV. nagylaki Kenderfonó gyáregységének osztályvezetője. A másik jelölt Ferenczi József a földművelési Egyetértés Termelőszövetkezet gépserelője. A képviselők jelöléséhez községünk lakossága május 13-i csatlakozó gyűlésen hozzájárult. A csatlakozó gyűlés szónoka Szőnyi Ferenc az MSZMP. Csongrád megyei Bizottságának tagja volt. Külön öröm volt számunkra az, hogy a járási képviselő választói gyűlést is községünkben rendezték meg, melynek előadója Dr. Koncz János az MSZMP. megyei bizott-

ságának titkára volt. Junius 15-én a nagyközség lakói titkos szavazás útján választották meg képviselőjüket. Mindenki izgatottan várta az eredményt, melyet 17-én hoztak nyilvánosságra. Makó járás országgyűlési képviselője Ferenczi József lett, a szavazatok 53,7%-át kapta, ellentétben Debreczeni Gézával, aki nem sokkal maradt le mögötte, hiszen 45,6%-ot kapott.

A szegedi Nemzeti Színház Társulata 1975. május 22-én nagy sikerrel mutatta be Kálmán Imre: Cirkuszhercegnő c. operettjét. A színházlátogatók igen nagy tetszéssel fogadták a darabot, hiszen először gördült fel függöny Csanádpalotán Kálmán Imre csodálatosan szép zenéjére. A közönség a darab végén vastapssal jutalmazta az igen lelkesen játszó színészeket, ők maguk pedig egy gazdag élménnyel tértek otthonukba.

Erdélyi Lajos

MEGALAKULT A KISMAMÁK KLUBJA

A társadalom, az egészségügyi dolgozók, a munkahely állandóan arra törekszik, hogy a gyermeket váró és a kisgyermekes anyákkal sokat foglalkozzon, hiszen mindnyájunk érdeke, hogy a jövő nemzedéke egységes legyen testben és lélekben.

Az az anya, aki a gyermeknevelést hivatásnak is érzi, nem sajnálja az időt arra, hogy a gyermekneveléshez szükséges tudást elsajátítsa.

Országosan kedvelt és elterjedt, hogy a művelődési házakban kismama klubot hoznak létre. Végül községünkben is megalakult a kismamák klubja 1975. április 16-án. A klub vezetője Dr. Sebők Mária gyermekorvos.

A foglalkozások minden második szerdán 18 órakor kezdődnek a Művelődési Ház 6-os szobájában.

Nőbizottságunk a termelőszövetkezet érdekelt nődolgozóit értesítette a klub megalakulásáról és működéséről, kérve őket, hogy látogassák a foglalkozásokat, mert a Doktornőtől, de egymástól is, a megfelelő irányítás mellett - sok hasznosítható tanácsot hallhatnak.

Markovics Gézáné
Nőbiz.elnök

Május 22-én Csanádpalotán tartott nagyközségi közös tanácsülésen Bórczei Gyula, a megyei tanács osztályvezetője átadta Balázs István tanácselnöknek a településfejlesztési munkaversenyben elért nagyközségi első helyezés elismeréseként az oklevelet és az 500 ezer forint jutalmat.

Községünkben a társadalmi munkavégzésnek jelentős hagyománya van. Több esetben I. és II. helyezést értünk el a megyében.

A község lakossága, a községben üzemelő gazdasági szervek, a tanácsai intézmények és a szülők munkaközösségei áldozatkész közvetlen munkával járulnak hozzá községünk fejlesztéséhez. Ezt a lendületet még fokozta az 1972. évben a megyei tanács által meghirdetett társadalmi munkaverseny. Ennek eredménye, hogy az 1974. évben végzett társadalmi munka értéke 5.247 m/ft, amely 47%-kal meghaladja az előző évit. Az egy lakosra jutó munka értéke eléri az 1060 Ft-ot, az 1973. évi 772 Ft-tal szemben.

Valamennyi szervezősnél az elmúlt évihez viszonyítva növekedés mutatkozik. Legszembetűnőbb a növekedés a gazdálkodó szervek által

végzett közhasznú tevékenységeknél, az 65%-kal magasabb az előző évinél. Jelentősen nőtt a lakossági munka értéke is. Ennek 1477m/Ft az értéke, míg 1973. évben 1.266 m/Ft értékű volt.

A termelőszövetkezetek által végzett munka értéke kimagasló, ezek a tanácsai kezelősü kül- és belterületű utak állandó karbantartásából adódnak. Ezenkívül a kövegvi és a csanádpalotai öregek napközi otthonának felújításához a kövegvi Bőke Tsz és a csanádpalotai Törökvés Tsz járult hozzá - mintegy 29 m/Ft értékű - társadalmi munkával.

Az I. számú Óvoda felújításához a Haladás Tsz, a Vegyesipari Szövetkezet építőbrigádjai, valamint a szülői munkaközösség által szervezett és végzett munka jelentősen hozzájárult a társadalmi munka értékéhez 90 m/Ft-tal. Ugyanigy a II.számú és a kövegvi Óvoda alkalmazottai és szülői munkaközösségei nagyértékű társadalmi munkát végeztek.

A tanácstagok által szervezett és felmért, a lakosság által végzett társadalmi munka értéke 1.086 m/Ft; mely a község területén parkok létesítése, azok gondozása, fásítása, bel- és csapadékvíz elvezető árkok, átereszek tisztogatása, felújítása, utak, járdák tisztogatása, építése, valamint a földutak feltöltéséből tevődik össze.

Az általános iskola szülői munkaközössége által végzett 23 m/Ft értékű és az úttörő csapat által végzett 33 m/Ft értékű társadalmi munka az oktatási intézmények parkjainak gondozása, a tantermek csinosítása és díszítése, valamint az idős, munkaképtelen emberek háza előtti rész gazdalanításából, tisztántartásából tevődik össze.

A KISZ szervezetek, az AFE SZ KISZ szervezete, szocialista brigádja és a Tömegcikk Ipari Szövetkezet KISZ szervezete több mint 50 m/Ft értékű társadalmi munkájuk egy részét üzemük környékének parkosítására és az üzemegységek utjainak megépítésére, tisztogatására fordították.

A Vegyesipari Szövetkezet gépkocsija az úttörők táborozásához, a színjátások és sportolók szállításához járult hozzá 29 m/Ft társadalmi munkával.

A Csalogány utcai utépités miatt a villamos légvezeték áthelyezéséhez a DEMASZ 328 m/Ft-tal járult hozzá. Ennyi összeget törölt a közvagyon gyarapítására.

Ugyancsak a község fejlődését szolgálja a KIOSZ által a sportegyesület által, a Lakásépítő Szövetkezet, a KTSZ Vegyesipari Szövetkezet, a Posta dolgozói, a Víz és Csatornamű Vállalat, a tanácsai Legeltetési Bizottság, a Művelődési Ház által szervezett, valamint a Bölcsöde, a körzeti Orvosi Rendelő, az Öregek Napközi Otthona és a tanácsai dolgozók által szervezett és végzett nagyarányú társadalmi munka értéke is.

Csanádpalota nagyközség és Kövegny társközség Vöröskereszt szervezetei az elmúlt napokban tartották meg alakuló és vezetőségválasztó üléseiket a helyi művelődési házban.

Csanádpalotán a két /Haladás és a Törökvés / Termelőszövetkezet egyesülésével a volt I. és II. számú Vöröskereszt alapszervezetek átszervezése szükségesé vált, mivel a közel 5 és főlezer hektáron gazdálkodó egyesült Szabadföld Termelőszövetkezet is megalakította vöröskereszt alapszervezetét. A szervezet a termelőszövet-

kezeti tagokból álló 9 tagú vezetőséget választott, amelynek elnöke dr. Kriván Gyula körzeti orvos, titkára Bárdos Istvánné.

A kövegyi vöröskereszt alapszervezetben a vezetőség felújítására került sor. A szervezet elnökének a csanádpalotai fogászati rendelő orvosnőjét dr. Zalay Lenkét /dr. Hegyes Lajosnét/ titkárnak Beke Istvánnét választották.

A csanádpalotai községi Vöröskereszt alapszervezet alakuló és vezetőségválasztó ülését május 29-én tartották a művelődési házban a volt I. és II. számú alapszervezetek összehívásával, amelyen jelen volt Fejes Ferenc az MSZMP. községi vezetőség titkára, a Szabadág Tsz Vöröskereszt szervezete részéről Bárdos Istvánné és a kövegyi szervezet részéről Beke Istvánné.

Galgóczi Mihály bevezetője után Bak Béláné a vöröskereszt makói járási vezetőségének tagja /ugyis, mint a volt I.sz. alapszervezet titkára/ tartotta meg beszámolóját a szervezet eddigi munkájáról és szólt a vöröskereszt további feladatairól. Végül kegyeletes szavakkal emlékezett meg a helyi I.sz. alapszervezet és az önkéntes véradozozgalmon nagy szervezőjéről és úttörőjéről, az elhunyt dr. Révész Istvánról.

Droppa Kálmánné, a volt II.sz. alapszervezet titkárnak beszámolója után a jelenlévő tagok a község lakosságát érintő, egészségügyi kérdéseket vitattak meg.

Ezt követően a 9 tagú vezetőség megválasztására került sor. Elnöknek dr. Tordai József körzeti orvost, titkárnak Droppa Kálmánnét választották meg.

Az ülés Fejes Ferenc csucavezetőségi titkár szavaival ért véget, aki elismerően szólt a vöröskereszt vezetőinek, aktíváinak áldozatos munkájáról és sok sikert, erőt, egészséget kívánt a további munkához.

Csanádpalotán június 7-én délelőtt 11 órai kezdettel tartották meg az általános iskola nyolcadik osztályát végzett diákok hagyományos ballagását. Az ünnepély az emeletes iskola termeiben kezdődött, ahol több mint ötven diák párosával felsorakozva, vállukon a hetedikeseik által készített, himzett kis táskával, Gila Mihály iskolaigazgató vezetésével és Kiss Dezső osztályfőnök kíséretében, a bucsúdalt énekelve, sorra járták a termeiket.

Az emeletes iskolából a Sirály utcai iskolába indultak, az utcán várakozó nagy tömeg a szülők, nagyszülők, rokonok, jóbarátok sorfala között, akik virágokkal és jókívánságokkal halmozták el a ballagó diákokat és a tanáraikat.

A Sirály utcai iskolából a régi községközi iskolába ballagtak. A diákok sorra jártak minden iskolát, minden tantermet, ahol a nyolc osztályukat végezték. Mindenütt elbucsuztak diáktársaiktól, tanáraiktól, akik az elmúlt évek során oly sokat fáradoztak értük és oly lelkiismeretesen tanították őket. Majd újra visszatértek az emeletes iskolába. A ballagó diákok végül a tiszteletükre rendezett vacsorán vettek részt.

Pánczól Józsefné

ÖSSZEKÖTŐ KAPOCS: AZ ÉNEKSZÓ...

A hétköznapiak egyhanguságát, küzdelmeit feloldja, színessé teszi egy-egy olyan közösség, amelynek az érdeklődése találkozik.

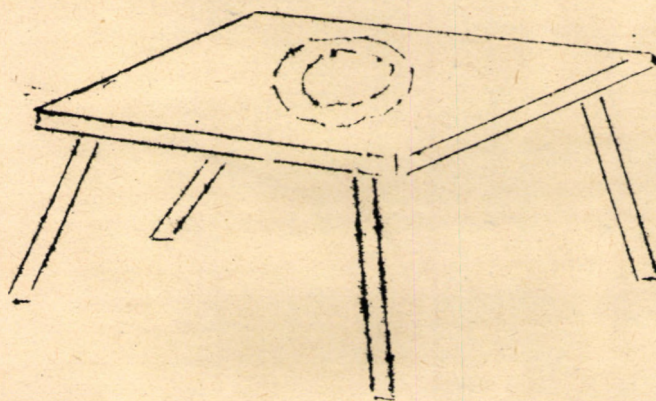
Igy talált egymásra az énekszó szeretetében először egy csoport asszony a közös közimunkázás alatt, majd citerakisórettel, népdalcsokorral kedveskedtek a tsz ünnepeink, így pl. a nyugdíjas napon.

Az énekkar vezetője Vágvölgyi Jánosné tanárnő, mindig a szópre, a többretörekvést ültetgette lelkünkbe. Jómagam is azon voltam, hogy ez a kis "Ének-palánta" tovább lombosodjon: hozzunk létre egy vegyes énekkart.

Kicsi, de lelkes énekkarunk nemcsak a felkészülésben, hanem "házon kívül" is szorosabbra fűzte az összetartozás érzését azzal, hogy az énekkar tagjainak és hozzátartozóinak számára rendeztünk egy összejövetelt, mely nagyon hangulatos volt. Nagyon tetszett nekünk nőknek különösen az, hogy ez alkalommal az énekkar férfi tagjai szinte második nőnapot csináltak. Ők főztek, tálaltak, tehát figyelmességükkel halmoztak el bennünket. A jóízű birkapörkölt, zene, dalolgatás, tánc is hozzátartozik, teljessé teszi a kis együttes életét. Mi úgy érezzük, hogy szerény eszközeinkkel, a dal, a zene szeretetével közösségi és belső harmóniát hozunk létre, mely kihozza belőlünk általában minden területen az életben a szép, a jó keresését.

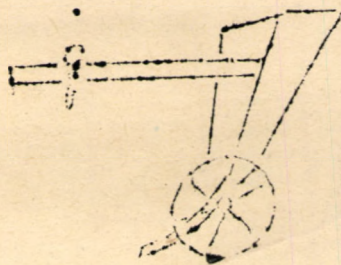
Szeretnénk, ha az, aki úgy érzi, hogy velünk rokon szándéka van, hozzánk csatlakozna, hogy mind többen "pendüljünk egy huron" zenéi szóval élve az éneklés hangjai mellett.

Markovics Gézáné
Kult.Biz.elnöke

ÁLLÓSZÉK, VAGY ÁLLÓKA

Leginkább házilag faragták a nagyapák, hogy unokáikat - ha a szülők nem értek rá foglalkozni velük - ilyen székbe állították. Az állóban úgy foroghattunk a világ minden tája felé, ahogy tetszett, de el seeshettünk, tovább se mehattunk és ki se tudtunk belőle menni, mert csipőn felül ért. Az 1920-as években már voltak olyan állókák, de csak az "előkelők" házában, ahol az állóka alul deszkázott, volt, hogy a gyerek fel ne fázzon, tehát nem a földön állt, hanem a deszkán.

KUKORICAHÁNYÓ

A lóval vontatott kukoricavetőgép elődje, mely Palotán az 1900-as évek elején tűnt fel, de egy-két évig nem sokan bíztak pontos szórással. Míg az eke nem terjedt, közel szórták a kukoricaszemeket a barázdába az eke előtt. A hányót minden harmadik barázda hasításakor feltették az eke gerendelyére és ahogy a kerék forgott, úgy szórta a kukoricát. A hányó a kerékráf kivételével fából készült. Az 1930-as évekre már kiszorította a lóval vontatható vetőgép.

Asztalos P. Kálmán

KANÁSZOS

Régi játék

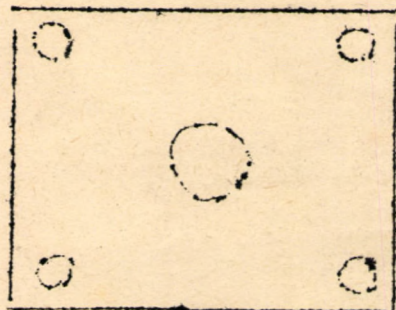
Öt fiú játszotta. Öt lyukat ástak a rajz szerint. A középső volt a községháza. Az öt fiú közül egy volt a kanász, a disznó pedig egy fagolyó. A játék úgy kezdődött, hogy az öt fiú egy-egy erős ütőbotot fogva a bot végét beletették a községháza lyukba, s körbe forogva mondták:

"Csócsa-mócsa, csörög a csócsa, egy.

Csócsa-mócsa, csörög a csócsa, kettő.

Csócsa-mócsa, csörög a csócsa, három."

A "három" elhangzása után mind az öten iparkodtak egy-egy lyukat foglalni botjuk végével, de mivel öten voltak lyuk pedig csak négy, így egynek nem juthatott, s ez lett a kanász. A kanász iparkodott a disznót a községházába behajtani botja végével, a négy gyermek pedig igyekezett a terelt disznót vissza kifizetni. Utós közben a lyuk üresen maradt és ha a kanász hamarabb bedugta botja végét az üresen maradt lyukba, mint aki a disznót visszaterelte, akkor a lyuktulajdonos lett a kanász, a kanász pedig bentmaradt.

KÉZIRAT GYANÁNT

Honismereti, helytörténeti köz-
lemények

Kiadja: Csanádpalota Nagyközség Közös
Tanácsa
A csanádpalotai Kelemen László
Művelődési Ház Honismereti
szakkörének lapja.

November 3-án a község előljárósága rendkívüli közgyűlést hívott össze. A közgyűlés kimondta a polgárőrség azonnali felállítását. Délután már 20 tagból álló polgárőrség szolgálatba is lépett. Vigyáztak a két Takarékpénztárra, a postára, és arra ügyeltek, hogy az előző napi fosztogatás meg ne ismétlődjön. Csend és rend lett a községben.

November 5-én 84 főből álló nemzetőrséget szerveztek. Tóglás József állatorvos /tartálósos tiszt/ lett a parancsnokuk. A nemzetőrség részére a békéscsabai katonai kórháztól és a szegedi honvédkerületi parancsnokságtól 50 db. puskát és megfelelő mennyiségű lőszert szereztek be.

November 6-án a község előljárósága felszólította /dobszó útján/ a község lakosságát, hogy a fosztogatás alkalmával elhurcolt tárgyakat a községhezához 48 órán belül hozzák vissza. A felhívásnak este, a sötétség leple alatt a legtöbben eleget tettek.

November 6-án éjjelén 20 főből álló karhatalmi készülség érkezett a községbe. Ezt a készülséget a községi előljáróság még november 2-án táviratilag kérte. Pár nap múlva eltávoztak, mivel már nem volt rájuk szükség. Itt hagytak 20 puskát, 2000 töltényt és 19 kézigranátot.

November 7-én Nagylak városból egy hadnagy vezetésével katonai készülség érkezett a községbe, összeszedték a fosztogatókat. Atvitték őket Nagylakra, de csak pár napig voltak fogvatartva és hazajöhettek.

Bazsó Dénes

AZ ÖNKÉNTES TÜZOLTÓ TESTÜLET ES ELŐZMÉNYEI - 3. rész

Az önkéntes tűzoltók munkája vidékre is kiterjedt. Ilyen vidéki tűzoltásnál tevékenykedtek, amikor 1952 júliusában a nagylaki Kendergyár kazalai kigyulladtak. Ez a tűz a környékbéli tűzoltókat is mozgósította, sőt Romániából is érkezett segítség. A tűzoltás két napig tartott, s mire eloltották az ógő kazlakat. Szerencsére, egy csendes záporoső is besegített az oltásba.

Ha figyelembe vesszük, hogy községünk önkéntes tűzoltói napi, kenyérkereső munkájukon kívül vállalják a nem valami kollektív munkát, úgy csak nagyra becsülhetjük azt a tevékenységüket, hogy a község kül- és belterületén is megtalálhatóak. Így az esetleg bekövetkező tűz esetén nincs a lakosság magára hagyva, azért is bizhatunk munkájuk sikerében, mert felszerelésük is korszerűbb a réginél, de létszámuk is meghaladja a harmincat.

Csanádpalotán nagyobb tüzesetek, amikor utcáson égett le, 1857-ben és 1872-ben fordultak elő. 1857-ben a Szélső soron 28 ház égett le. 1872-ben /a mai Szabadság utcában/ 8 lakos háza lett a tűz martalóka. Persze ekkor még a tűz terjedése könnyebb volt, mivel a lakóházak zsúpp, vagy nádfedelűek voltak. Az említett tüzesetek alkalmával még a szől is besegített a tűz terjedésébe. Miként a feljegyzés említi, még a melléképületek tetőzete is hamuvá égett. A károsultakat, az akkori lakosság könyöradományából

segítették leégett házaik felépítéséhez, s miként a hivatalos irat bizonyítja, mindenki a vagyonához képest adakozott. Községünk ismertebb tűzoltó parancsnokai voltak az 1910-es években Gudlin Mátyás, majd Deák Bárdos Menyhért, Ludányi Péter Pál, Pálgár József, míg a jelen időben Ludányi László villanyszerelő. Az említetteknek övtizedes munkájuk fűződik a tűzrendészethez, mert önkéntes társaikkal bizonyosságát adták lakostársaikért áldozatos munkájukkal.

Asztalos P. Kálnán

KÖVEGY KÖZSÉG MULTJA ÉS JELENE

Földművelés

Mint köztudott, Kövegynél a kincstár 1843-ban telepítette. Az utolsó nagy telepítési hullám idején, 1810-ben települt Pitvaros, 1844-ben Csanádalbertyi, Ambrózfalva és Nagyér. 1842-ben is történtek kísérletek a telepítésre a Padó községből hozott települőkkel, akik Kövegynél a Palota felőli faluvégén, a mai Széchy és Csillag utcái részén vertek tanyát, de még abban az évben ott is hagyták azt, s ezért az 1843-ban települők ezt a részt nagyon sokáig Padó-falvának nevezték, később Susánra keresztelték.

A padói települők /1842-ben/ a magasabb fekvésű, jobb minőségű Kis purgel /népiesen padóti/ dűlő foglalták el. /Kis purgel nevet a Kövegynél Kincstári Puszta Burger Lipót bécsi gyáros bérlőjéről kapta, a padóti dűlő nevet pedig a padói települőről. /Ez a dűlő Kövegynél északi határszélén fekszik. A nyugati és a déli határrészen vannak az úgynevezett "tanyaföldek", míg a keleti határrészen húzódik az "árendás dűlő", amelyet nem osztottak bele a "numerusba", hanem kisebb parcellákra osztva a földnélküli nincsteleneknek adták ki haszonbérbe. /Kövegynél a numerusba tartozott a Tanyaföld, a Járandó, a "Telepnumerusnak" nevezett 1100 négyszögletes ház helyek és a "padóti föld".

A községet körülvevő járandó földet egy ideig még legelőnek hagyták meg. Azért nevezték el járandónak, mert az állatok legeltetésére, járatására használták. A járandót a régi öregek még "csordanyomás"-nak is nevezték. A csordanyomás szó a nyomásos gazdálkodásból eredt, melyet az 1860 előtti urbéri rendszerben alkalmaztak. A legidősebb emberek szerint az uradalnak nyomást gyakoroltak a földművelőkre, a jobbágyságra, hogy a nagyobb legelő végett az őszi-eket az egyik határrészbe, a tavasziakat a másik határrészbe vessék, a legelőket, kaszálókat pedig a falu körül hagyták meg. /1860-ban vette kezdetét az urbéri rendezés. Kövegynél és Királyhegyesen a múlt század második felében /1867-ben/ önálló község lett. Az 1871. évben befejezett urbéri rendezés folytán tagosított ugar és külő, belső-csigai legelő telekkönyvezése is megtörtént 1884-ben Palota részére. Ettől az időtől kezdve mindenki oda vetett, ahova akart. Majd a járandókat is feltörték és a község végénél, a palotai ut mentén alakítottak ki egy tizenhárom holdas legelőt, melyet 1928-ban még 19 kat. holddal kibővítettek.

Kövegyen a településkor és még később is szép számmal voltak nagyobb földterülettel rendelkező gazdák. De ezek száma a földterületek aprózódásával egyre csökkent. Az elaprózódás a sokgyermekes családoknál következett be. A Mészáros, Milykuti, Sipos, Fridvalszki és a többi nagycsaládnál. Ezeknél valóban úgy volt, ahogy nagyszüleink emlegették, hogy: "annyi vót a gyerekek, hogy mikő' munkába mőntünk a szekérdőrök tele vót velük, de még a saroglyára kötött kaskába is jutott az aprajábu." A két világháború között a földműveléssel foglalkozó lakosság tulnyomó része középparas, a /5-10 holdig/. A felszabadulás előtt már csak kettő gazdának volt 50 holdon felüli földbirtoka.

/Folyt. köv./

Pánczól Józsefné

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

Sikeres volt az idei ünnepi könyvhét Csanádpalotán. Igen nagy érdeklődés nyilvánult meg a könyvek iránt, különösen az ifjúság körében. Jóllehet, ez az érdeklődés, mint azt Hadobás László az AFÉSZ könyv- és kultúrcikküzlet vezetője elmondotta, nemcsak kampányjellegű, hanem egyre állandóbb. Például a fiatalok közül száz előfizetője van a világirodalmi könyvsorozatnak. Kedveltek az ifjúsági és a szépirodalmi kiadványok.

Havonta mintegy 10-15 ezer forint értékű könyvet vásárolnak a palotai és a kövegyi lakosok. Az elmúlt évben 160 ezer forintot költöttek olvasnivalóra. Ebben az évben remélhetően elérni a 200 ezer forintot.

Népszerű a palotaiak körében a Kelomen László Művelődési Ház 16 ezer kötetes könyvtára is, ahol az olvasók kedvük szerint válogathatnak a szakirodalmi, szépirodalmi és az ifjúsági könyvek között. A könyvtárnak az elmúlt évben 1081 olvasója volt.

Pánczól Józsefné

KIRÁNDULÁS GYULÁN

1975. augusztus 17-én, vasárnap az AFÉSZ dolgozói részére kirándulást szervezett. A bérelt busz reggel 7 órakor indult a kislétszáru, 45 fős, de igen lelkes csapattal. Megérkezés után szabad, kötetlen program következett, mindenki társaitól függetlenül szórakozhatott. Ez a kirándulás lehetőséget adott arra, hogy megcsodálhassuk a gyulai várat, fürödhessünk a népszerű várfürdőben, vagy élvezzük a csónakázás örömeit. Az idő, úgy tűnt, gyorsan elszállt, indulni kellett vissza. Gondolom a kirándulás alatt valamennyien jól érezték magukat, jól szórakoztak. Ezt bizonyítja a magyarnóráktól hangos autóbusz is. Mindannyiunk nevében megköszönöm a zökkenőmentes, tartalmas kirándulást.

Kriván Pál

1975. július 19-én a Művelődési Házban igen nagy sikerrel mutatkozott be a szegedi Szabadtéri Játékokra érkező és a Felszabadulási

Nemzetközi Néptáncfesztiválon résztvevő román néptáncgyűttes. Táncdal, dallal, zenével adtak érzékletes képet a román folklór sokszínűségéről. A közönség nagy élvezettel nézte a havasi, moldvai, erdélyi táncokat és hallgatta a magas képzettségű tagokból álló muzsikuscsoportját.

.....

Csanádpalota lakossága augusztus 19-én kedden este ünnepelte Aikotmányunk 26. évfordulóját. A nagygyűlés előadója Gál László a helyi Szabadság MGTSZ párttitkára volt. Az ünnepi beszédet a Művelődési Ház művészeti csoportjának fellépése követte. Augusztus 20-án pedig gazdag sportrendezvényen szórakozhattak a sportkedvelők, valamint az ÁPESZ által rendezett lakberendezési, műszaki és édességbemutatót tekinthették meg az érdeklődők. Az ünnepség a Művelődési Házban rendezett táncmulatsággal fejeződött be.

.....

Szeptember 13-án Ifjúsági Fórumot rendezett a csanádpalotai Szabadság MGTSZ vezetősége, melyen igen szép számmal jelentek meg a termelőszövetkezet fiataljai. A Fórum résztvevőit Agócs Mária csucstitkár köszöntötte, majd felkérte Posztós Istvánt, a termelőszövetkezet elnökét, hogy tartsa meg vitaindító beszédét. A fiatalok szép számmal szólaltak fel, és mondták el a munkahelyeiken tapasztalt problémákat. A válaszokban ígéreteket kaptak a problémák megoldására.

.....

Ugyancsak szeptember 13-án budapesti vendégművészek fellépésével bemutatásra került a "Pofon az éjszakában" c. 3 felvonásos bohózat. A színházi előadásokra a nyugdíjasok számára a Művelődési Ház kedvezményes jegyet biztosít. A közönség véleménye igen megoszló volt, de megállapíthatjuk, hogy egy kellemesen eltöltött estével lettünk gazdagabbak.

.....

Erdélyi Lajos

ELŐDEINK "SZÓKINCSEBŐL"

Elődeink szóhasználatát ma már sokaknak furcsán, szokatlanul hangzik. A mai szóhasználatok egyike-másika is szokatlan és furcsa lesz száz év múltán. Sőt, némelyik szó elődeink szavaihoz hasonlóan kivesz.

Az 1800. korabeli elődeink a még nem legénykedő fiukra azt mondták, hogy "csiszlik". /Varrok nan egy rossz kalapbul ennek a csiszliknek egy pár csuszit, hogy ne szurja a talló a lábát, ha aratunk./

A legénykorkon lévő fiu "hósznik" volt. /Adtam ennek a hószniknak egy hatost - husz fillért - hogy ne legyen piz nélkü./
/rajtuk lévő ruha "gunya" volt./Annyit dőgozol, hogy semeddig se teszi rajtad a gunya./

A talpon betegeskedőre azt mondták, "guzslódik."/Se nem tesz, se nem vesz, csak guzslódik./

Az értelmetlenül sokat beszélő emberre azt mondták, "prezenscs"./Én nem hiszek annak a prezenscsnek, hiszen annyi mindent összehadar, hogy fele se lehet igaz./

Ki hogy akarja, úgy ítéli meg a fontosabb említett, de ma már elavult szavakat és különösen a használóikat. Annyi bizonyos, már a régi világban is honosodtak az idegen szavak. S ez falun is használatos volt. A községi közgyámat a latinból vett "tutor" névvel említették. /Mijóta ez a Göcsőre Gáspár tutorkodik az árvák felett, jobban ruházkodnak a szegények./

Ha valaki vasárnap déltájban a község háza felől közeledett az utcái padon ülők felé, latinul érdeklődtek: "Mit publikáltak a falu háza előtt?" /Pedig érdeklődhettek volna így is: Mit hirdettek?/ Igaz, a kérdező is a latinból honosodott szóval mondta: "azt publikálták, hogy holnap ellicitálják Csuha Jergét."

Amikor egy házban olyan hangos perpatvart csaptak, hogy a közeli szomszédokba is áthallatszott, nem azt mondták, hogy összeveszttek, hanem az ukrán "kolomejka" nevezésű tánc összevisszaságához hasonlítva mondták: "Olyan kalamajkát csaptak, hogy még mi fülünk is csengett."

Ha függőnyt tettek az ajtóra, vagy ablakra, a német "vorhang" szóból alakult firhang szót használták.

Akinek a nézete nem egyezett mások nézetével, arra azt mondták, hogy "gyaur". Ez a szó pedig minden bizonnyal a török uralomból maradt fenn.

A mai zsirban, vagy olajban sült fánk "pampuska" néven említődött, ami szláv szóból ered, noha a német "pfannkuchen" szóval is rokonhangúsá.

Tehát mindig voltak és most is vannak jövevényszavaink.

Asztalos P. Kálmán

RÉGI REGRUTA DALOK

/Ferencz József idejéből/

Üdvarunkban kettőt fordult a kocsi,
Édesanyám, kofferomat hozza ki.
Tegye bele a behívó levelém,
Csé-palotán töröljék ki a nevem.

Mosdjatok regruták,
Mert porosak vagytok.
Azt csak a jó Isten tudja,
Mikor szabadultok.

Nem lehetek én rózsza,
Elhervaszt Ferencz Jóska.
Budapesti heves,
Háromemeletes
Huszár kaszárnyába.

A laktanya tetejére
Rászállott egy gólya,
Vizet hozott a szájába
Regruták számára.

Esik eső, szép csendesen
Tavasz akar lenni, esik,
De szerethők a ^{babán} ^{kertjébe}
Piros rózsza lenni.

Októbernek elsején
Be kell rukkolni.
Megfujják a trombitát,
Lóra kell ülni.

Kis pej lovam visszanéz,
Vissza-visszanéz,
Száz ablakon száz kislány
Nyujtja a kezét.

Bansó Dónes gyűjtése

[illegible]

PALOTAI KRÓNIKA a csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház Hon-
ismereti Körének lapja
Kiadja: Csanádpalota Nagyközség Közös Tanácsa
Lektorálja: Kiss Dezsőné ált. isk. ig. h.
Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság
Borítólap: Szügyi László
Felelős kiadó: Flórián Tiborné műv. ház igazgató

A decorative horizontal separator consisting of approximately 60 small circles arranged in a slightly undulating line across the width of the page.

TÉLI ESTÉK A TÖREKVÉS MTSZ-ben.

Befejeződött a mezőgazdasági munka. A betakarítás 100 %-ig idejében elvégződött. Asszonyaink 1973-ban is helytálltak a munkában. Következik a megérdemelt pihenés, de ezt is hasznosan akarják eltölteni. Nov. 28.-án este 6 órakor a Törekvés irodájának nagytermében megnyílt a kézimunkatanfolyam, mely egybe van kötve TIT. előadás-sorozattal. A tanfolyam vezetője Vágvölgyi Jánosné tanárnő. Munkatársai Galgóczki Mihályné és Kovács Péterné, kik az előadások és a tanfolyam szervezői. A kézimunkák zöme népi himzések. Kalocsai, sárközi, matyó, irásos, kalotaszegi, rábaközi és karádi. Ezenkívül szür, suba himzések és kötések szerepelnek, melyekből a Nőnapra kiállítást rendeznek.

Kézimunka közben megbeszélik a tsz-ben felmerült dolgokat, de el lehet szórakozni is. Varrás közben felcsendülnek a régi népdalok. Itt meghitt a barátság. Igaz, egyért dolgoznak mindannyian, a tervteljesítésért. Ilyenkor megbeszéljük a nyári kirándulást is, merre, mit nézünk meg az országban: mi az, amit még nem láttunk, még merre nem jártunk?

Kézimunka közben szívesen hallgattunk előadásokat. Minden kézimunka-est alkalmával más, más előadó van beszervezve. December 5.-én Asztalos P. Kálmán tartott előadást Csanádpalota keletkezéséről, szájhagyományáról, a régi falucsufolódásról és meséiről. Előadása után többen érdeklődtek, kérdezősködtek a régi történetekről.

A tsz. asszonyi és fiataljai a kulturmunkából is kiveszik rüszüket. Résztvesznek a Művelődési Ház színjátszó csoportjában, s jelenleg a régi lakodalom betanításával foglalkoznak. A csoport vezetője: Bogár Istvánné óvónő.

A férfi dolgozók sem maradnak el az asszonyoktól. Politikai előadásokra járnak. Ugyanigy a fiatalok is.

Előadókink a következő estéken: Hires György tsz.elnök, Rempert Miklós főagronómus, a fiataloknál Hódi Jenő agronómus, míg a nőbizottságnál: Gila Mihály iskolaigazgató, Varga István járási pártbizottsági tag, Szerdahelyi Tiborné, Tóth Ferenc, a József Attila Múzeum igazgatója és dr. Kriván Gyula orvos.

E fentiek után reméljük, hogy az eddigieknél is még közelebb kerülünk egymáshoz.

Nyerges Sándorné

-o-

PALOTAI KRÓNIKA a csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház Hon-
ismereti Körének lapja.

Kiadja: Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsa
Lektorálja: Gila Mihály f. l. isk. ig.
Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság
Borítólap: Szügyi László
Felelős kiadó: Flórián Tiborné műv. ház igazgató

[illegible]

PALOTAI KÖRÖNK

KÉZIRAT GYANÁNT

Honismereti, helytörténeti köz-
lemények

Kiadja: Csanádpalota Nagyközség Közös
Tanácsa

A Csanádpalotai Kelenen László
Művelődési Ház Honismereti
szakkörének lapja

Az 1918-19-es események folytatása

Az őszirózsás forradalom győzelme után a közigazgatás tisztviselői megtartották az állásukat. Látszólag átálltak a forradalomhoz, de lélekben nem. Intézkedtek is. Táviratilag a Közélelmezési és Földművelési Minisztériumhoz, valamint az Arad-Csanád Vasutak Igazgatóságához fordultak: liszt, szén, tűzifa és szalonna kiutalása és azonnali szállítása végett.

Tűzelőanyag hiánya miatt a halnak nem tudtak örölni. Szén és lisztkiutalást kapott a község, de sem a liszt, sem a szén nem érkezett meg. A legtöbb házban kemencefűtés volt. A kisparasztoknak elegendő szalmájuk és szarizékuk volt a fűtéshez, de a földműves napszános családok és tisztviselők fűtetlen szobában néztek a tél elé.

A vasutállomáson a Takarmányforgalmi Vállalatnak préselt szalmája volt, melyet még a háború idején rekvirálással szedtek össze. Ezt a község előljárósága kiosztotta a lakosság között, mivel a katonaságnak erre már nem volt szüksége.

Később 2 vagon tűzifa is érkezett. Egyiket a halnak kapták, a másikat szétosztották az értelmiségi családok közt egy-egy nácsszék tételben. Ugyanekkor 120 darab nagy akácfa is kivágtak a községi előljáróság engedélyével. Így vészelték át a telet.

Ugyanekkor a burgonya hiánya is mutatkozott. Magasra szökött a piaci ára, amit a napszánból és keresetből élők nem tudtak megvenni, mert a pénz értéke rohamosan csökkenni kezdett.

A Községi Nemzeti Tanács 1918. november 16-án alakult meg.

Elnöke: Miklósi Aurél közs. főjegyző, alelnöke: Asztalos Mátyás bíró. A nemzeti tanács ülésére főleg a kisparasztokat, iparosokat és kereskedőket hívták meg. A hazatért katonák ekkor még családi és anyagi gondokkal voltak elfoglalva, nem sokat törődtek a közügyekkel.

Azok a proletárok, akik a háború alatt valamilyen okból itthon voltak és az Októberi Forradalom után szervezkedtek, kevesen voltak ahhoz, hogy a község vezetését kezükbe vegyék, de még nem is volt közöttük egy sem, aki teljesen ismerte volna a marxiz-lenini tanokat. Csak annyit tudtak erről, annyit a Budapestről hazatért Szalóki Sándortól hallottak, aki segéd ideje alatt Pesten a marxiz-lenini eszmével megismarkodott. Az ő házában gyűltek össze esténként, a sötétség leple alatt. Az új eszme igazi terjesztői az oroszfronttól hazatért katonák voltak.

/Folyt.köv./

Bazsó Dénes

182. éves események Palotáról

Egy 1837. évi összeírás szerint a nemes Csanádi várnagyében fekvő Palota - jelenleg Csanádpalota - helysége 1793-ban rendeztetett, amikor 1782/8 állomány foglalt magában. Az állomány 10.752 hold 448/1100 öl urbéri - és 190 hold urasági földből állt. Ebben a helységben egy-egy állományhoz tartozott: 36 hold szántó és 20 hold kaszáló, vagyis a határban 9982 hold szántó, 3057 hold 261/1100 öl legelő, 125 hold 999/1100 kenderföld; 251 hold 464/1100 öl szőlő és 85 hold 954/1100 öl ház hely volt. Az utóbbi később felosztásra került. A Csigában levő erdő 190 holdat tett ki, s ez az uraság tulajdona volt.

Királyhegyes pusztából elégitette ki a gróf Koglevich familia, így 2157 urasági hold és 44/1100 öl maradt meg. Ez a terület az akkori felmérések szerint magába foglalta a szántót, a dűlő és országutakat, mecsarakat és árkokat, a kaszáló földeket s a juhjárásnak való gyep-földet.

Népiskolai oktatás 1944-ben.

A Csanád megyei Tanfelügyelőségi iratok szerint Csanádpalotáról 1944: szeptember 23-ig a tantestület tagjai elhagyták a községet. 1944. október 23-án középiskolások vezetésével megindult a tanítás. Tanítottak: Halasi Margit nezőhegyesi tanítónő, Molnár József Tanár-jelölt, Szendrei János tanárjelölt, Nyerges György V. oszt. gimnazista, Kriván Etelka III. éves óvónőképzős hallgató, Gazsó Teréz III. éves tanítónővendék és Prókai Mária IV. polgárit végzett tanuló. Az iskolánál alkalmazott, nem tantestületi személyek körülményeik folytán díjazásra szorultak. Ezért felkérte a tanfelügyelő a községi előljáróságot, hogy a község által fizetendő iskolai hozzájárulási összeg terhére előlegezze a tanítók teljes illetményét, míg a nem tanítói oklevéllel működő tanerőkkel állapodjanak meg fizetési igényüket illetően. Az előljáróság az említett tanítónőknek teljes illetményét 235 pengő - a képesítéssel nem rendelkező tanerőknek havi 150 pengő, míg polgárral s az óvónőképző hallgatóknak havi 100-100 pengőt utalványozott.

Konola Pál
megyei levéltárból

/ A tanítók felsőbb hatósági utasításra hagyták el a községet, mely utasításnak, ha nem tesznek eleget, úgy a legkegyetlenebb meghurcolásnak tették volna ki magukat, mert hazatérésüknek minősítették volna. Az elmenekültek közül többen visszatértek, s ha az akkori helyhatóság megengedte, tanítottak./

Asztalos P. Kálmán

Köveg község múltja és jelene

Földművelés

Köveg község összes területe: 974 hektár, 755 négyszögöl./1962 hold/. Belterülete: 108 hektár, 9851 négysz. Külterülete: 864 hektár, A községhez tartozó szántóterületek talaja jó minőségű. /sárgás-barna humuszos vályog./ Az évi átlagtermések gabonából, káposztából egyaránt jók. Ez azonban nemcsak a jó talajminőségnek az eredménye hanem a szorgalmas és pontos földművelésnek is. A község földműves lakossága mindenkor szerette a földet. Szívesen dolgozott rajta, és gondosan művelte azt.

Ez is nagyban hozzájárult a jó terméshez.

/ Mint ahogy az egyik idős palotai ember mondta: - Kövegynek pallag főggye embör enléközöt uta nem vót". /

Kövegynek sen parlag földje, sen ugar földje - olyan értelenben, mint volt a palotai ugar, a csenádi ugar, a nakói ugar, amelyek távol estek a településtől, gyengébb minőségűek voltak, a ezért csak minden második évben vetették be, - nem volt.

Itt a művelt területeket egymástól elkülöníteni nem lehet. A termelt növények bármelyike megtalálható a szántóterület különböző részén, mivel a talaj tulajdonságai ar anylag mindenütt ugyanazok, csak minőségi eltérések vannak.

A legfontosabb mezőgazdasági terményük a kilencszázas években a buza volt, melyet a község egész területén termeltek. A buza vetésterülete változó, körülbelül évente hat száz holdat vetettek be vele. Azonban az idők folyamán a buza vetésterülete esőkként a kukorica vetésterülete javára. Ennek oka az intenzívebb sertéshizlalás. A buza mellett a kukorica volt a másik igen fontos terményük. A vetés területe alatta volt a buzának, de évről-évre növekedett. Az utóbbi időben a - tsz. megalakulása előtti ötvenes években - elérte az 550 holdat, évi 14-16 ezer mázsa termésessel.

A kukorica termelésének növekedése a sertéshizlalás fellendülésével magyarázható. Azok, akik egy-két hold földdel rendelkeztek régen, a földterületük egyik felén buzát, a másik felén kukoricát termeltek. Később egyre több lett azoknak a száma, akik az egy-két holdra terjedő földterületük egész területén kukoricát termeltek.

A település utáni 1800-as években, csakugy, mint a környező zsollér településeken, Kövegyn is kötelező volt a dohánytermesztés. Bár a nép ezt nem szívesen termelte, mint erről Erdei Ferenc Város és vidéke című könyvében is megemlíti. "Akkor sok dohánykertész községet telepít, akkor a kincstár - írja -, de mindenben örökös volt a háborúság. Menekült ezekből aki tudott, kollektíve felmondtak, pereskedtek, lázadoztak, s napirenden volt a felvétel, hogy bilincsbe verve hajtották dohányművelésre az engedetleneket. Pedig a dohány újabb kultúra volt, s azt lehetne hinni, hogy újabb termelési viszonyokat hozott létre azok számára, akik művelték. Annyiban igen, hogy nem illeszkedett be a régi urbéres jobbágyi gazdálkodásba. Ehelyett azonban nem jobbat, hanem rosszabbat teremtett: új telepes rabszolgaságot bérleti viszony formájában, amit az urbériség megszüntetése sen változtatott meg."

A dohány termesztésről sokat beszéltek a régi öregek. Az pedig még ma is tudott, hogy az 1870-es években olyan dohány-dömping következett be, hogy a termelők, - Kövegyn is Palotán is - nagy gödröket ástak és abba tenették a sok dohányt, mert a kincstár nem tudta értékesíteni. Állítólag attól kezdve nem volt kötelező a dohánytermesztés.

/ Folyt. köv. /

Pánczól Józsefné

A CSANÁDPALOTAI ATLETIKAI KLUB /CSAK/ MEGALAKULÁSA

/ Az adatok többségét Nagy János Sirály utcai lakostól kaptam, aki az első palotai futbalesapet centere volt./

Az atlétikai klub 1912-ben, Téglás József állatorvos kezdeményezésére alakult meg. Téglás József magas, erőteljes székely ember volt. Közép- és főiskolás korában is sportolt. Jól ismerten én is, mivel az 1930-as évek végéig községünkben élt..

A klub vezetősége a község akkori értelmiségi, iparos és kereskedő rétegéből tevődött össze.

Két szakosztály működött: futbal és teke. A futbalt pályát - a községi előljáróság hozzájárulásával - a Vásártér partos részén mérték ki, ahol ma is van. A két kaput kőfaloszlopokból ácsolták össze. A tekepályát pedig a Sirály utcai iskola udvarán, a kerítés mellett létesítették. Ezt a sportot szórakozásból, a középkorú férfiak üzték.

A fiatalságot inkább a futbal vonzotta. Felszerelésük nem volt. Saját cipőjükben rugták a labdát. A futbalszabályokat nem ismerték. A szünidőben hazajövő középiskolás tanulók - köztük Nagy János is - tanították őket a helyes labdarugásra és a szabályokra. Így kialakult az első futbalesapet 1916-ban, iparos, kereskedő és értelmiségi fiatalokból. Ez a csapat idegen csapatokkal nem mérkőzött, mert tagjainak többségét behívták katonának, ami után ez a futbalszakosztály megszűnt.

Mi gyerekek vettük a futbalt pályát birtokunkba. Rugtuk a rongy-, vagy gunilabdát. Köztük már akkor parasztszármazású gyerekek is játszottak, hiszen ott legeltették a libákat a "Nagygyepen." 1918-ban gyalog át is mentek Nagylakra, mely ma Romániához tartozik, az ottani gyerekekkel mérkőzni. Az eredmény 3-1. lett a nagylakiak javára. Mérkőzés után gyalog jöttünk haza.

/ Folyt.köv. /

Bazsó Dénes

. - .

JELENYÜNK KRÓNIKÁJA

A TIT.CSONGRÁD MEGYEI SZERVEZETE

Történelmi és Néprajzi Szakosztály Szegeden értékes tájékoztató konferenciát tartott a helytörténeti és a néprajzi kutatások s szerepéről az ismeretterjesztésben.

Előadók: Dr. Szántó Imre, a történettudományok kandidátusa, tanszékvezető egyetemi tanár, majd Dr. Juhász Antal múzeumi csoportvezető, a Néprajzi Szakosztály elnöke.

Hogy az előadók milyen érthető és szükséges tájékoztatást adtak a megjelenteknek, azt mi sem bizonyítja jobban, mint azok a hozzászólások, melyeket Szigeti János Hódmezővásárhelyről, Dr. Huszka László és Zombori István muzeológus Szegedről olyan értelmében tanúsított,

amelynek szintén hasznát vették a megjelöltek, s melyeket a honismeret terén hasznosítani lehet.

Az előadásból kitűnt, hogy a honismereti munkában a legkisebb tárgyakat s a legnesszebbnek tűnő eseményeket is figyelembe kell venni, ha a jelen és a jövő érdekében hasznos munkát akarnak végezni a honismeret szorgalmazói.

Az értekezletet Máriaföldi Márton, a történelmi TIT Szakosztály elnöke vezette le, s azután hozzászólásokra adott lehetőséget.

Az ÁFÉSZ. termelési tanácskozása

1975. novemberében került sor. E tanácskozáson, melyett Németh Gyula, az ÁFÉSZ. elnöke vezetett le, a dolgozók tájékoztatva lettek az elnült háromnegyedév gazdasági eredményeiről, valamint a szövetkezet helyzetéről, a célkitűzések állásáról és a gazdálkodás során jelentkezett problémákról.

A szövetkezet feladatai közé tartozik a tagszervezés és a részjegy jegyeztetés is. Ezen feladatok, melyek a dolgozók vállalásai alapján lettek meghatározva, teljes mértékben megoldható, de komoly és aktív munkát igényelnek.

A tanácskozás folyamán a gazdasági tevékenységet üzenégeként értékelték és a legfontosabb mutatók ismertetésére kerültek. A szövetkezet összesített gazdálkodási mutatói az alábbiak szerint alakultak:

Az árbevétel és teljesítmény érték 2 %-al nőtt. A költségek 1,43 %-al csökkentek. Ennek következtében, hogy nyereségünk 54,3-at nagyobb, mint 1974. első háromnegyedében.

A takarékosági intézkedési terv teljesítése biztosítva van. A vezetőség sokat tesz azért, hogy a jó munka és életkörülmények biztosítva legyenek.

Meg lehet említeni a munka- és a védőruha ellátást, az anyagi és erkölcsi segítség különböző formáit.

A tanácskozáson mintegy 80 ezer forint összegű bérjellegű juttatást osztottak ki, ez a dolgozók kb. 60 %-át érintette.

A termelési tanácskozás javaslatai alapján az alábbi dolgozókat részesítették a "Kiváló Dolgozó" kitüntetésben: Czabarka Andrásné cukrászdavezető, Mélykuti Sándorné előadó, Makán Andrásné boltv. helyettes, Pósa Józsefné szöv. előadó.

Feladatunk az 1975. évi tervek teljesítése, illetve telteljesítése, a következő tervezési évi tervszámainak reális kidolgozása, a munkaviszony terén tett vállalások és felajánlások teljesítése.

ifj. Kriván Pál

A honismereti gyűjtemény szorgalmazói

Anikor a Tanács 1974. október 25-re a Honismereti Kör rendelkezésére bocsátotta a Délibáb u. 1. sz. alatti közép-helyiségeket, a kör tagjai összehordták az eddig gyűjtött régi, s ma már alig ismert eszközöket, hogy az érdeklődők némi képet kapjanak elődeik életéből. A gyűjtemény megnyitása után több száz helybeli és vidéki látogató tanúsított érdeklődést a gyűjtemény iránt, amit a "Vendégekönyv" is igazol. S ettől az időtől több helybeli lakostársunk még felajánlást is tett a birtokában lévő régi eszközökből, hogy a gyűjteményt gyarapítsák. Így a felsoroltaknak - községünk kulturális hozzájárulásért - itt mondunk köszönetet.

Hangai István, Tánics u.: 1800. korabeli fagerendelyes ekét, fatalyi-gával.

Katona József asztalosmester: 1700-as időkből való cke-papucsot.

Barta Tanásné: a jelen század első éveiben készült "nosógépet."

Mari Inréné: gyurótál, virágos köcsög és csuklós kanál.

id. Kosztka Pál: múlt századbéli kenencekecsi.

Török János: enelő, fából / ahévár elődje /.

Csikota Mihály és neje: egy 1910. korabeli gyermekállót, melyet abban az időben "állóka" néven emlitettek.

id. Kriván Sándor: fából készült kukoricahányót, melyet még az 1910-es években használtak vetés idején.

Szügyi János, Tánics u.: fűkénél használatos "patyng."

özv. Kiss Jánosné, Orgona u.: virágos tányérok és csészék.

Gál Pál, Tompa u.: a kerékpár elterjedésekor használatos karbitlampa.

Batta Illésné sz. Sisák Katalin: Szent Biblia és imakönyv, 1800-ból.

Sipos András, Kövegy: titkos fiókkal ellátott iratszekrény.

K. Kovács Mátyásné hagyatékából: 1800-as időkből vállkendő, függöny.

Droppa Lajos: háronkirályok csillaga, mellyel még az 1910-es években január 6-tól 3 napig házról-házra jártak a legények, s a feliképhez enelve énekelték.

Mélykúti Mihály: gyermek ringató /bölcső/, gabonás edény.

Flórián Tibor: Enlékirat Csanádpalotáról /1896/, Kálnány Lajos élete, magánokiratok, a Nagy háború s Csanád vármegye története

Balogh András: hármastintatartó.

Bazsó Dénes: párszárító és gyűnölcsaszaló, csuklós kapukulcs és kőlab-da.

Dr Révész Istvánné: régi, korabeli napernyő tasakkal, kávépörkölő, orvosi táská és pásztorbot.

/Folytatjuk/

A csanádpalotai Nagyközségi Tanács, a helyi Vöröskereszt szervezetek, tömegszervezetek, a termelőszövetkezetek, a körzeti egészségügyi szolgálat, továbbá a Csongrád megyei Egészségnevelési Csoport rendezésében október 13-án egészségügyi hét kezdődött Csanádpalotán és a társ-községben, Kövögyen.

A rendezvénysorozatot Dr. Janó János, a MENCS munkatársa nyitotta meg, ezt követően a Járási Pártbizottság, a Járási Hivatal, a helyi ÁFESZ vezetői, képviselői és a szakorvosok válaszoltak az érdeklődők kérdéseire.

Október 14-én óvodai vetélkedőt tartottak, majd este a Művelődési Házban "Nevelés a családban" című előadás hangzott el.

Október 15-én az általános iskolások egészségügyi vetélkedőt rendeztek. Este a Művelődési Házban "Idősegy gyermek az iskolában" címmel filmvetítéssel egybekötött előadást és tanácskozást tartottak.

Október 16-án a palotai és a kövögyi orvosi rendelőben rákszűrés volt, tanácsadással egybekötve. Délután a Művelődési Házban tej- és tejtermék-bemutatóra került sor, kóstolóval.

Október 17-én a Művelődési Házban a "Növényvédő szerek alkalmazása a mezőgazdasági üzemekben, Növényvédőszerek ártalmi" címmel előadás hangzott el.

A rendezvénysorozat befejezéseként október 18-án a Kövögyi és a palotai Művelődési Házban a nyugdíjasok részére "Öregség nem betegség" címmel filmvetítéssel egybekötött tanácsadást és beszélgetést szerveztek.

Az egészségügyi hét záróünnepségén Dr. Fodor Lajos, járási főorvos kitüntetésekkel adta át a községi Vöröskereszt többszörös véradónak.

A többszörös véradó kitüntetés arany fokozatát kapta: Kovács Pálné
Pintér Marcell

Az ezüst fokozatot: Nagy Ilona
Asztalos József
Luczó János

Bronz fokozatot: Némethi Bálintné
Halasi Péterné
Szügyi Istvánné
Bak Béla
Bajer János, Bogdán István
Szügyi István

A rendezvény ideje alatt a helyi ÁFESZ egészségügyi bemutatót tartott.

. - .

A csanádpalotai Kolonien László Művelődési Házban november 13-án tartotta összejövételét a községi Nőklub, amelyen megbeszélték az őszi és a téli esték programját. Az összejöveteleket ezentúl minden héten esütőrtök este 6 órai kezdettel tartják.

A klubfoglalkozásokon, Vágvölgyi Jánosné tanárnő vezetésével, közkezdvelt népi hímzéseket készítenek, amelyet a tanfolyan befejezésével kiállításon mutatnak be. Ezen a télen elsősorban békési szűrnintákat hímöznek. Az elkült télen buzsáki motívumokkal készítették terítőket, díszpárnákat, s ezeket elküldték a longyelországi Lodz-ban rendezett kiállításra is. A klubestéken értékes ismeretterjesztő előadásokat hallgatnak a kézinunkázó lányok, asszonyok.

Csanádpalotán a Kelenen László Művelődési Ház nagyteremben november 27-én falugyűlést tartott. A gyűlésen részt vett Szabó Jánosné a Makó Járási Hivatal elnöke és Juhász Tibor a Makó Járási Npfront titkára. Balázs István a Nagyközségi Közös Tanács elnöke tájékoztatta a gyűlés résztvevőit a két község fejlődéséről és a következő évek célkitűzéseiről.

Csanádpalota az elmúlt évek során több új létesítménnyel, közintézménnyel gazdagodott. 1973-ban került átadásra a nyolcmillió forintos költséggel épült új Művelődési Ház, amely ma Csanádpalota közművelődésének centruma. 1974-ben került átadásra a kétnmillió forintos költséggel épült új, korszerű rendelőintézet, amelyben helyet kapott két körzeti orvosi rendelő, egy fogászati és egy gyermekszakorvosi rendelő.

A lakosság jobb ellátása érdekében Palotán új ABC áruházat építettek. Kövegyen önkiszolgáló boltot létesítettek. Csanádpalotán kialakított szép, tágas ruházati áruház ma ugyancsak a két község jobb ellátását szolgálja.

Javult a szociális ellátottság. A palotai öregek napközi otthonában ma már 50 szenélyt gondoznak. Az elmúlt évben létesült kövegyi öregek napközi otthonában 20 szenély ellátására nyílt lehetőség. Tervbe van véve két gondozónő alkalmaztatása az otthoni idős betegek gondozására. A rászorult idős ember k. lehetőségekhez mérten, szociális segélyben is részesülnek. Ezen kívül a nagyközségi tanács az óföldcséki otthon részére 70 ezer forint értékű támogatást nyújt. Az iskolákat felújították, szaktantermetek hoztak létre és új berendezéseket is beszerettek. Az általános iskola napközi otthonának szolgáltatásaiban a két községben több mint 180 gyermek részesül. Kövegyen minden iskolás és óvodás-korú gyermek napközi ellátásban részesül. Palotán erre egyenlőre nincs lehetőség, mert nincs megfelelő helyiség és a konyha kapacitása sem elegendő. A jövőre vonatkozó tervek között szerepel egy iskola-napközi építése Csanádpalotán.

Az L. szánu óvoda bővítése befejeződött. A három óvodában minden óvodáskorú gyermek elhelyezést nyert. Kövegy községben ez évben került sor az óvoda felújítására.

Palotán a bölcsőde felújítását, korszerűsítését befejezték. Itt 25 gyermek elhelyezésére van lehetőség.

Kövegyen a könyvtár áthelyezése - a tanács épületébe - és bővítése megtörtént. Szép, modern, szabadpolcos könyvtára van ma Kövegynak. Palotán 17 ezer kötetes könyvtár helyisége kiesinek bizonyult, s ezért tervbe van véve egy külön ifjúsági könyvtár létesítése.

A múlt év decemberében megnyitották Csanádpalotán az OTP községi fiókját, amely - mint a helyi Takarékszövetkezet - helyben intézi a lakosság pénzügyeit.

A lakásépítkezések az elmúlt évek során jó ütemben haladtak, s ezek továbbra is tervszerűen folytatódnak. A nagyközségi tanács telkek juttatásával segítette elő a lakásépítkezéseket és vállalta a telep közművesítését.

A tanácsi lakások felújítása, valamint a sokcsaládú házak részére történő lakásvásárlások folyamatban vannak.

Az Arany János, Csalogány és Garle utcák szilárd burkolatú útjának építése befejeződött. A pitvarosi úttól az állomásig vezető bekötő út építése továbbra is a tervek között szerepel.

Csanádpalota két főutcájának minden villanyoszlopára higgyangőzlámpa került. Kövegy község főutcáján ugyancsak minden oszlopára higgyangőzlámpát szereltek. A kövegyi ravatolózó villamosítása megtörtént, a temetőben egy szivattyús furott kutat létesítettek.

Elkészült a kövegyi autóbuszváró mintegy 80.000.-Ft értékben. A palotai buszmegállók betonozását is elvégezték.

A folyamatos vízellátás érdekében egy második viznyikutat furtak Palotán, azonban a vízhiány nem szűnt meg, mert a nagy gáztartalma miatt a kutat nem tudták üzemeltetni. A második kut üzemeltetésére a jövő évben kerül sor.

Folyamatban van a mozi és a gyógyszerár felujítása. A jövő évi tervek között szerepel a sportpálya rendezése, melyhez a gazdasági szervek is támogatást nyújtanak. A szocialista brigádok társadalmi munkával is hozzájárulnak a pálya rendezéséhez.

Községünkben jelenleg 45 szocialista brigád végez társadalmi munkát. Kedvező a helyzet a szolgáltatások /patyolat és szervíz/, valamint a foglalkoztatások - elsősorban a nők foglalkoztatása - terén.

A Tömegcikk 70 főt foglalkoztat; a sütőüzem 15 főt, az ÁFÉSZ, a KTSZ jelentős munkaelkalmat biztosít. Ezenkívül a nagylaki kendergyár, a nakói fegyvergyár szállítja a nőket munkára. De munkát kapnak a MÉK csanádpalotai telepén is.

Végül a tanácselnök megelégedéssel szólt a településfejlesztési versenyben több éven át elért jó eredményekről. A nagyközségek között Csanádpalota érte el a legjobb eredményt. Elnyerte az 500 ezer forintos jutalmat. Összesen 5,3 millió forint értéket teljesítettek, egy lakosra 1071 forint jut.

A településfejlesztési versenyben továbbra is fontos helyet foglal el a virágos Kövegy, a tiszta és virágos Palota mezeje, valamint a közműfejlesztés. A szennyvizesatorna, a műút, villanyhálózat bővítése az illető lakosok hozzájárulásával könnyebben valósítható meg.

A gyűlés résztvevői megelégedéssel hallgatták a beszámolót. Fontosabb javaslatok a daráló üzemelésével kapcsolatban hangzottak el. Kérték, hogy az ÁFÉSZ kezelésében levő, nagyobb kapacitású darálót állandóan üzemeltessék - szabadságolás vagy betegség esetén se zárják be - . Javaslat hangzott el továbbá egy garázsépítő szövetkezet létrehozásáról is.

. - .

Csanádpalotán november 28-án kiszállásos vérédonapot tartottak. A Művelődési Házban tartott véréadás iránt igen nagy érdeklődés nyilvánult meg, hatvanhét véréadó jelentkezett véréadásra. Többen olyanok, akik már többször is adtak ebben az évben vért.

Pánczél Józsefné

ELŐDEINK "SZÓKINCSEBŐL"

II. rész

Az idegenből meghonosodott szavakat - már mint a régi világban - minden bizonnyal az ugynevezett íródeákok, vándorkereskedők és iparosok hozták be. Persze, akadtak olyan idegen szavak is, melyeknek kiejtése - legalábbis az egyszerű embereknek - nehézkes volt, de ezeken meg úgy magyarosítottak, hogy nyelvüknek könnyebbéjére legyen.

Például a francia "pantalon" pantalló lett, a latinból hozott "planta" palánta, az olasz "battaglia" patália, a németből eredő "schublade" szublót, a görög "colica", kólika.

Hogy aztán honnan eredtek az olyan szavaink, melyeknek már tulnyomó többsége - legalábbis községeinkben - kiveszett, noha használatuk idején érthetőek voltak. Ezt nem kerestem, az azonban bizonyos, hogy a "ráta" valankor szakaszt, egy területet jelentett. - Hány rátában fogjuk fel ezt a kapálást, mert ez igen hosszú föld, aztán nagyon megszomjazunk mire visszaérünk. -

Használatos szó volt még az 1910-es években is a "pászna" szó, melyet a kender házi fonásához alkalmával használtak. /Ezen a télen anyósommal tíz pásznát fontunk....Egy pásznában nyolcvan "ige" volt s egy igében három szál s a "róf" hosszúságú "netellára" hajtogatva 75 cm-nek felelt meg./.

Az italnérésnél használatos volt az "akó" amelyben 40 "pint" vagy 80 "iteze" volt, és egy itezésben 2 "mészely."

Ez utóbbiak még az 1910-es években élő öregoknál használatosak voltak, s a kocsnáros által érthetőek.

A hosszúságnál használatosak voltak: a "pózna" s ez 12 lábnak felelt meg, vagyis ma 2 ölnék.

Palota határának első felnérése alkalmával lépés- mértéket használtak ezt hivatalos irások bizonyítják az 1850-es évből - noha az adóztatás arányosabb megállapítására mérték fel a határt.

Ez utóbbi mércénél még egyszerűbb volt, például, a "pipahossz. - "Milyen messze lehet ide Nagylak?...Három pipahosszra!...Ez pedig azt értelmelte, hogy 3 pipadehánt lehet elszívni, mire gyalogosan Nagylakra érünk. Hogy aztán a lépést miként szaporították az utasok, vagy a pipaszívását miként szorgalmazta az illető, ez még abban az időben nem jött számításba. -

Ha felöntötték az aludt tejet, hogy abból turót készítsenek, aznap "csóró" volt az ebéd. Vagyis a lecsorgott savót felforralták, kevés lisztet kavartak hozzá, hogy sűrűbb legyen, de ha úgy tetszett kenyeret apríthatott belé és ez volt a csóró. "Nem sok bajon lesz a levessel, mert csórót főzök."

Ha megellett a tehén, borjuszoptatás után kifejték az ugynevezett "fűcs" tejet - első tejet - s ezt felforraltva a környékbeli gyerekek és a házhoz tartozó apróságok örömmel fogyasztották. Ez volt a "gurászta". A gurászta abban különbözött a felforralt tejtől, hogy ez forralás közben diónagyságu darabokra összeállt, s énelégősen édes íze volt.

Asztalos P Kálnán